Теодор Качинський

ІНДУСТРІАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ЙОГО МАЙБУТНЄ

Публіцистика

ПЕРЕДМОВА

Цей матеріал не написаний спеціально для України і спеціально про Україну. Але тим не менш є надзвичайно цікавим і корисним для українського читача. В першу чергу тому, що показує йому, що Качинський бунтує, у розвинутому "щасливому" суспільстві США, проти тих самих вад, за які українці зненавиділи комуністичну систему. Качинський бунтує проти бездушної, глухої системи, що підминає людину. Систему, для якої людина – лише гвинтик чи шестерня.

Ця робота дуже ясно дає зрозуміти українцю, що будь-які форми індустріального суспільства, не має значення, яку форму воно прийме – капіталістичну, соціалістичну, чи якусь ще, неуникно несуть в собі більшість тих самих проблем.

Чому це є цікавим і корисним? Тому, що занадто часто люди підіймали бунт проти системи, в якій жили, думаючи, що зможуть змінити її так, щоб вона "була кращою" до людей. Було багато бунтів і революцій, що залишали гірке похмілля по собі. Систему вдавалося змінити, але наступні покоління йшли знову на бунт, вже проти цієї нової системи.

Колись революціонери-ліберали йшли на барикади за суспільство "вільності, рівності та братерства". А наступні покоління клеймили їхню систему, як систему тотальної несправедливості й збиралися у марксистські гуртки, щоб знайти шляхи її повалення і заміни.

Більшовики мріяли створити новий світ і нову людину "комуністичного завтра" (досить правильно розуміючи, що треба пристосовувати їх взаємно). Але, не зумівши пристосувати систему до людини, почали активно пристосовувати людей до системи, широко відсіюючи "непристосовний" матеріал.

Занадто багато було розчарувань і пізніше, в інших країнах, в інших умовах. Комунізм не виправдав надій.

Антикомуністичні революції кінця 80-х принесли за собою своє похмілля. Нічим не краще від попередніх. Ті, хто з завзяттям ламав "бездушну" комуністичну систему, знову мріяли про те, про що мріяли більшовики, коли встановлювали її – про кращу до кожної людини систему.

Гірке розчарування сьогоднішніх днів – закономірне. Будь-які форми індустріального суспільства неухильно матимуть спільні риси, пов'язані з надзвичайною складністю цього суспільства. Сучасне суспільство є складною системою, і його елементи не можуть мати багато "свободи руху". Інакше це б розгойдало і розвалило всю систему. Система пристосовується до своїх елементів, а елементи мусять пристосовуватися до системи. Чим складнішою є система, тим складніше їй пристосуватися до кожного свого окремого елемента. Система мусить пристосовуватися до "узагальненого" елемента, а елемент мусить ставати "узагальненим". Той, хто не вміє ставати "узагальненим", відкидається системою як бракований.

І тому так наївні були сподівання комуністів 17-го і антикомуністів 91-го побудувати "добре суспільство". Автор правильно вказує єдиний шлях для людини зберегти свою волю. Але чи навряд в нього знайдеться багато прибічників.

Автор зробив свій висновок, ми робимо свій - реальним революціонерам, реального світу просто треба ставити перед собою реальні завдання. Це не значить, що нічого не слід робити. Просто треба розуміти, що можна змінити, а що ні. Якби українці у 1991-му розуміли, що більшість вад комуністичної системи так

само притаманні й системі ліберально-вільно-ринковій (в яку вони хотіли втекти), то Україна б не лежала нині в руїні. І економічний рівень, досягнутий у 1991-му, був би трамплином для нових досягнень, а не став би майже нездійсненою мрією.

Прагнення втілити занадто гарні картинки занадто часто приводило до занадто жахливих картин.

Ернст Заграва

* * * * * * * * *

ВСТУП

1. Індустріальна Революція та її наслідки були нещастям для людства. Вона збільшила тривалість життя для тих, хто живе у "розвинених" країнах, але й вона ж дестабілізувала суспільство, зробила життя беззмістовним, підкорила зневірі, розповсюдила психологічні страждання (а в країнах Третього світу також і фізичні) та спричинила серйозні збитки живій природі. Подальший розвиток технології ще більше погіршить ситуацію. Це спричинить ще більшу зневіру людей та паплюження живої природи, це ймовірно призведе до більших соціальних потрясінь та психологічних страждань і це може призвести до збільшення фізичних страждань навіть у "розвинутих" країнах.

2. Індустріально-технологічна система може вижити, а може і зламатися. Якщо вона збережеться, вона МОЖЕ, у кінцевому рахунку, зменшити психологічні та фізичні страждання людей можна зменшити, але для цього доведеться пройти через довгий і дуже хворобливий період реорганізації, через період істотного спрощення людей й інших живих організмів до рівня промислових продуктів та звичайних гвинтиків соціальної машини. Крім того, якщо система виживе, наслідки будуть неминучі: немає ніякого шляху перетворення чи зміни системи, щоб запобігти позбавленню людей гідності та самостійності.

3. Якщо система зламається, наслідки теж будуть дуже болісними. Чим більша система тим більш згубні наслідки вона спричинює своїм розвалом. Але їх можна буде пережити. Тому якщо ламати систему, то краще зробити це якнайшвидше.

4. Ми тому і виступаємо за революцію проти індустріальної системи. Ця революція може відбуватися з використанням насильства, а може і без нього: це може бути раптовий процес, а може, і поступовий, що охоплює декілька десятиліть. Ми не в змозі передбачити це. Але ми окреслимо загальні засоби, які треба використовувати тим хто ненавидить індустріальну систему, тим хто торуватиме шлях для революції проти цієї форми суспільства. Ця революція не буде ПОЛІТИЧНОЮ. Її мета не в скиненні урядів, а у зміні економічних і технологічних підстав існуючого суспільства.

5. У цій статті ми звертаємо увагу тільки на деякі з негативних наслідків спричинених індустріально-технологічною системою. Деякі ж наслідки ми згадуємо тільки коротко чи взагалі ігноруємо. З цього не випливає, що ми розцінюємо ігноровані наслідки як незначні. Просто за практичним розумінням ми повинні обмежити наше обговорення областями, що мають недостатню суспільну увагу або ми можемо сказати дещо нове. Наприклад, з деякого часу поширилися екологічні та природоохоронні рухи але ми небагато напишемо про занепад навколишнього середовища або руйнацію дикої природи, незважаючи на їх надзвичайну важливість для нас.

ПСИХОЛОГІЯ СУЧАСНОГО ЛІВАЦТВА

6. Майже кожний погодиться, що ми живемо в глибоко занепокоєному суспільстві. Один з найбільш широко розповсюджених проявів божевілля нашого світу - лівацтво, так що обговорення психології лівацтва може розглядатися, як обговорення проблем сучасного суспільства взагалі.

7. Що таке лівацтво? Протягом першої половини 20-ого сторіччя лівацтво могло бути фактично прирівняним до соціалізму. Сьогодні лівий рух фрагментовано, і не ясно, хто може називатися істинно лівим. Коли ми говоримо про ліваків у цій статті, ми маємо на увазі головним чином соціалістів, колективістів, прихильників "політкоректності", феміністок, захисників гомосексуалістів та захисників інвалідів, а також активістів захисту прав тварин і тому подібних. Не кожний, хто пов'язаний з одним з цих рухів - лівак. Нас цікавить не стільки самі рухи та ідеологія, скільки психологічний тип або більше спільні риси типів. Таким чином те, що ми називаємо "лівацтвом", стане більш зрозумілим під час нашого обговорення лівацької психології (Див., також параграфи 227-230)

8. Навіть у цьому випадку, наша концепція лівацтва буде не такою ясною, як нам хотілося б але ми не знаємо як зарадити цьому. Усе, що ми спробуємо зробити – позначити грубим і приблизним способом дві психологічних тенденції, що, як нам вважається, є головною рушійною силою сучасних лівацтва. Ми ні в якому разі не стверджуємо, що розповімо тут УСЮ правду про ліву психологію. Також наше обговорення стосується, насамперед, сучасних лівих поглядів. Ми залишаємо відкритим питання про психологію лівих 19 і початку 20-го сторіччя.

9. Дві психологічних тенденції, що лежать в основі сучасних лівих поглядів, ми назвемо "меншовартість " та "надсоціалізація". Меншовартості характерна для сучасного лівацтва у цілому, в той час як надсоціалізація характерна тільки для деякої частини сучасного лівацтва; але ця частка є високовпливовою.

МЕНШОВАРТІСТЬ

10. "Меншовартість" це не тільки власне меншовартість, а й цілий спектр споріднених рис: самозневага, почуття безсилля, депресивні тенденції, пораженство, почуття провини, самоненависті і т.д. Ми доводимо, що сучасні ліваки мають тенденцію сповідувати саме такі почуття (можливо більш-менш придушуванні ними), і що ці почуття є вирішальними у визначенні напрямку сучасних ліваків.

11. Коли хтось вважає принизливим що-небудь що кажуть стосовно нього (або стосовно груп з якими він себе уособлює), ми впевнені, що він відчуває свою меншовартість або низьку самоповагу. Ця тенденція явна серед захисників прав меншин, безвідносно до приналежності до груп меншин, чиї права вони захищають. Вони надчуттєві до тих слів, що означають меншину. Такі терміни "негр", "жовтий", "каліка" або "баба" для африканців, азіатів, інвалідів або жінок, в оригіналі, не несуть зневажливого змісту. Негативний зміст був привнесений у ці терміни безпосередньо самими активістами по захисту їхніх прав. Деякі захисники прав тварини дійшли до того, що вимагають називати домашніх тварин "тваринами компаньйонами". Лівацькі антропологи уникають розмов про примітивні народи узагалі, щоб чимось ці самі народи не скривдити. Вони хочуть замінити слово "примітивні" словом "безписемні". Вони виглядають майже параноїками стосовно того що примітивні культури нижчі за нашу (Ми не хочемо переконати усіх, що існуючі сьогодні примітивні культури гірші за нашу. Ми просто говоримо про гіперчутливість лівацьких антропологів.).

12. Ті, хто найбільш чуттєві до "політично некоректної" термінології – це не середній чорний мешканець гетто, не азіатський іммігрант, не принижена жінка чи інвалід, але це купка захисників їхніх прав, багато хто з яких навіть не належать ні до яких "пригноблених" груп, й навіть навпаки, належать до привілейованих верств суспільства. Політкоректність спирається на середовище університетських професорів, що мають постійну і добре оплачувану роботу, ба більш того, гетеросексуалів, білих чоловіків з буржуазних родин.

13. Багато ліваків ототожнюють себе з проблемами груп які зображуються як слабкі (жінки), переможені (індіанці), відразні (гомосексуалістами) або інакше гноблені. Значить вони самі відчувають, що ці групи - нижчі. Вони ніколи не визнали б, що мають такі почуття. (Ми не пропонуємо, що жінки, гомосексуалісти й індіанці Є нижчими; ми тільки розповідаємо про лівацьку психологію)

14. Феміністки запекло прагнуть довести, що жінки настільки ж сильні, настільки ж здібні, як і чоловіки. Ясно, що вони побоюються, що насправді жінки не можуть бути настільки ж сильні і настільки ж здібні, як і чоловіки.

15. Ліваки мають тенденцію ненавидіти будь-що, визнане сильним, гарним і успішним. Вони ненавидять Америку, вони ненавидять Західну цивілізацію, вони ненавидять білих чоловіків, вони ненавидять раціональність. Але причини їхньої ненависті не відповідають приводам ненависті лівих. Вони ГОВОРЯТЬ, що вони ненавидять Захід, тому що це войовниче, імперіалістичне, жонофобське, етноцентричне суспільство. Але коли ті ж самі схильності виявляються в соціалістичних країнах чи у примітивних культурах, ліваки знаходять цьому виправдання чи, у кращому випадку, НЕОХОЧЕ визнають, що всі ці речі існують. При цьому ліві з ЕНТУЗІАЗМОМ указують (і часто дуже перебільшують) ці помилки в різних проявах у Західної цивілізації. Таким чином, ясно, що ці помилки - не реальні причини ненависті лівих до Америки і Заходу. Вони ненавидять Америку і Захід, оскільки Америка і Захід сильні й успішні.

16. Слова типу "самовпевненість", "самодостатність", "ініціатива", "заповзятливість", "оптимізм" не грають ролі в лівацькому і ліберальному словнику. Лівацький антиіндивідуалістичний колективіст хоче, щоб суспільство вирішило проблеми всіх і піклувалося про усіх. Він не та людина, яка має віру у власні сили та здатна вирішити свої власні проблеми і задовольнити свої власні потреби. Ліваку відразлива концепція суперництва, тому що, глибоко середині вони відчувають себе невдахами.

17. Мистецтво формує привабливість сучасних лівацьких поглядів, має тенденцію зосереджуватися на бридоті, поразці й розпачі або, інакше, бере несамовитістю відкидаючи контроль розуму, начебто не залишилося надії виконати що-небудь розсудом і лишається єдине - заглиблення у чуттєвість.

18. Сучасні лівацькі філософи схильні заперечувати причину, науку й об'єктивну дійсність та наполягати, що все є "культурно відносним". Звичайно, можна ставити серйозні запитання щодо основ наукового знання і про те, чи узагалі може об'єктивна реальність бути визначена. Але очевидно, що сучасні лівацькі філософи не просто холоднокровні логіки, що систематично аналізують основи знання. Вони глибоко емоційні у своїх нападках на об'єктивну дійсність. Заперечувати об'єктивну реальність – їх власна психологічна потреба. З однієї сторони, це – спосіб для виходу їхньої ворожості до успішності як рушію моці. Більш важливо те, що ліваки ненавидять науку і раціональність тому що вони вважають деякі переконання вірними (тобто успішними, вищими), а інші переконання помилковими (тобто невдалими, нижчими). Почуття лівака настільки глибокі, що він не може припустити, що існують деякі речі успішні й вищі, чи невдалі та нижчі. Саме це лежить в основі того, що багато ліваків не згодні з концепцією розумових хвороб і корисності ПОКАЗНИКА ІНТЕЛЕКТУ. Ліваки налаштовані проти генетичних пояснень людських здібностей чи поведінки. Тому що такі пояснення деяких людей виставляють нижчими чи вищими до інших. Ліваки воліють в обдарованості чи нездібності особи звеличувати або звинувачувати суспільство. Таким чином, якщо людина "ниця", - це не її лихо, а помилка суспільства, що не виховало належним чином цієї людини.

19. Типовий лівак не належить до того типу людей, яких почуття меншовартості робить хвальком, індивідуалістом, хуліганом, самозакоханим, безжалісним конкурентом. Він не до кінця зневірився в собі. Він відчуває нестачу власної сили та гідності, але він усе ще усвідомлює себе людиною, здатною до сильних учинків, і його спроби робити такі вчинки призводять до неприємної для оточуючих поведінки [1]. Але лівак зайшов занадто далеко. Меншовартість так укоренилося в ньому, що він не може усвідомлювати себе як сильну індивідуальність з високою самооцінкою. Звідси - колективізм ліваків. Вони в змозі почувати себе сильними тільки як члени великої організації чи масового руху, з яким себе ототожнюють.

20. Зверніть увагу на мазохістську тенденцію в тактиці ліваків. Вони протестують, лягаючи під колеса транспорту, вони навмисне провокують поліцію чи расистів на насильство у відношенні до себе і т.п. Така тактика часто-густо

виявляється ефективною, але багато ліваків користуються нею не як останнім засобом, а через те, що вони ВІДДАЮТЬ ПЕРЕВАГУ мазохізму. Самобичування - це характерна риса ліваків.

21. Ліваки запевняють, що їхні дії мотивовані співчуттям чи моральними принципами, і справді, моральний принцип відіграє деяку роль для ліваків надсоціалізованого типу. Але співчуття та моральні принципи не можуть бути головною спонукою дій ліваків. Ворожість - надто очевидний компонент поведінки ліваків; так само як і прагнення до влади. Крім того, багато в чому, поведінка ліваків ніяк не розрахована, з раціональної точки зору, на користь людям, яким вони, за їхнім твердженням, допомагають. Наприклад, якщо хто-небудь вважає, що система "акцій утвердження" є благом для чорного населення, то чи треба проголошувати ці дії за допомогою ворожих і догматичних гасел? Очевидно, що більш продуктивним було б використати дипломатичний та примирюючий підхід, щоб принаймні зробити символічні поступки білому населенню, яке вважає систему "акцій утвердження" дискримінаційною і спрямованою проти нього. Але лівацькі активісти не використовують такий підхід тому, що це не задовольнило б їхні емоційні потреби. Допомога чорному населенню не є їхньою реальною метою. Замість цього, расові проблеми служать для них виправданнями, які дозволяють виплеснути свою ворожість і дріб'язкову тягу до влади. Діючи так, вони насправді шкодять чорному населенню, бо ворожа поведінка цих активістів до білої більшості підсилює расову напруженість.

22. Якби наше суспільство не мало ніяких соціальних проблем узагалі, ліваки ВИНАЙШЛИ б такі проблеми, щоб забезпечити собі виправдання того галасу, що вони зчиняють.

23. Ми підкреслюємо, що все вищенаведене не претендує на точність опису кожного, хто міг би вважатися ліваком. Це тільки приблизна оцінка основних тенденцій сучасного лівацтва.

НАДСОЦІАЛІЗАЦІЯ

24. Психологи використовують термін "соціалізація" для визначення процесу, шляхом якого дітям прищеплюються навички мислити і діяти відповідно до вимог суспільства. Людина, як вважається, соціалізована, якщо вона вірить та притримується морального кодексу свого суспільства, а також функціонує як невід'ємна частина цього суспільства. Може здатися безглуздим, твердження про те, що багато ліваків надсоціалізовані, оскільки вони виглядають бунтарі. Проте, воно може бути обґрунтоване. Багато ліваків зовсім не такі бунтарі, якими здаються.

25. Вимоги морального кодексу нашого суспільства такі, що ніхто не може думати, відчувати та діяти в повній відповідності з ними. Наприклад, вважається, що ми не повинні ненавидіти ближнього, однак майже кожен кого-небудь коли-небудь ненавидів, незалежно від свого бажання. Деякі люди настільки високо соціалізовані, що спроба думати, відчувати та діяти згідно з мораллю, стає для них непосильною ношею. Для уникнення почуття провини, вони змушені постійно обманювати себе стосовно своїх власних мотивів і шукати моральні пояснення для почуттів і дій, що у дійсності такими не є. Ми використовуємо термін "надсоціалізовані", щоб описати таких людей [2].

26. Надсоціалізація може призвести до низької самооцінки, почуттю безсилля, пораженства, провини і т.п. Одним з найбільш важливих засобів, за допомогою якого наше суспільство соціалізує дітей, полягає в прищепленні почуття сорому за слова чи вчинки, що суперечать суспільним вимогам. Якщо у цьому перестаратися, чи якщо яка-небудь дитина особливо чутлива до таких почуттів, то вона кінець-кінцем встидатиметься САМОЇ СЕБЕ. Крім того, думки та дії надсоціалізованої людини більше обмежені суспільними вимогами, ніж думки та дії слабко соціалізованої. Більшість людей досить часто поводиться неслухняно. Вони брешуть, займаються дрібними крадіжками, вони порушують правила дорожнього руху, ледарюють на роботі, ненавидять когось, злословлять, хитрують щоб вирватися вперед. Надсоціалізована людина не може робити таких учинків, або ж, якщо вона їх робить, це викликає у неї сором та ненависть до себе. Надсоціалізована людина

не може не відчувати провини, якщо її думки чи почуття, суперечать загальноприйнятій моралі; вона не може мати "нечистих" думок. Соціалізація стосується не тільки питань моралі; ми соціалізовані для того, щоб відповідати багатьом нормам поведінки, що не попадають у розряд моральних. Таким чином, надсоціалізована людина знаходиться на психологічній "прив'язі" та існує у рамках встановлених суспільством. У багатьох випадках це приводить до відчуття примусу та безсилля, що спричинює серйозні труднощі. Ми вважаємо надсоціалізацію однією з найбільш серйозних жорстокостей, що люди можуть заподіювати один одному.

27. Ми доводимо, що найважливіша та найвпливовіша частина сучасних ліваків надсоціалізована і що ця надсоціалізація серйозно впливає на вибір напрямку сучасного лівацтва. Надсоціалізовані ліваки, в основному, належать до інтелектуалів чи є представниками вищого і середнього класів. Зверніть увагу на те, що університетські інтелектуали [3] складають найбільш високосоціалізовану частину нашого суспільства і також крайнє крило лівих.

28. Лівак надсоціалізованого типу намагається порвати зі своєю психологічною залежністю і затвердити власну самодостатність бунтом. Але звичайно він не настільки сильний, щоб бунтувати проти основ суспільних цінностей. Взагалі кажучи, цілі сьогоднішніх ліваків НЕ суперечать прийнятій моралі. Навпаки, ліваки користуються загальноприйнятими моральними принципами, привласнюючи їх, щоб потім звинувачувати загал в порушенні цих принципів. Приклади: расова рівність, рівність статей, благодійність, миролюбність, ненасильство взагалі, свобода слова, доброта до тварин. Більш узагальнено - обов'язок особи в служінні суспільству, а обов'язок суспільства в турботі до особи. Усе це давно і міцно укорінені цінності нашого суспільства (чи, принаймні, його середнього та вищого класів [4]). Ці цінності явно чи неявно виражені, або маються на увазі, у більшості матеріалів, що постачаються, основними засобами масової інформації та системою освіти. Ліваки, особливо надсоціалізованого типу, не повстають проти цих засад, але виправдовують свою ворожість до суспільства закидами (і де в чому це правда) про те, що суспільство не відповідає цим засадам.

29. Ось ілюстрація того, як надсоціалізований лівак насправді виявляє свою прихильність загальноприйнятим положенням, у той же час претендуючи на роль бунтаря, що повстає проти них. Багато ліваків виступають за систему "акцій утвердження" для того, щоб відкрити для чорного населення дорогу до високопрестижних робочих місць, для того, щоб поліпшити якість освіти в чорних школах і виділити для цих шкіл більше грошей; те, як живуть представники чорного "нижчого класу" представляється їм ганьбою для суспільства. Вони хочуть інтегрувати чорної людини в систему, зробити його бізнесменом, юристом, ученим, точнісінько як білих громадян, що належать до середнього і вищого класу. Ліваки говорять, що їх кінцевою метою є зробити чорну людину копією білої; однак, вони хочуть зберегти афроамериканську культуру. Але що ж означає збереження афроамериканської культури? Від неї залишається лише негритянська кулінарія, негритянська музика й одяг, а також архітектура церков і мечетей для негрів. Іншими словами, таке збереження виражає себе тільки в поверхневих речах. В усіх ІСТОТНИХ аспектах більшість ліваків надсоціалізованих типів хоче змусити чорну людину відповідати ідеалам середнього класу білих. Вони хочуть, щоб вона вивчала техніку, ставала клерком чи вченим, витрачала своє життя на підйом кар'єрною драбиною для того, щоб довести, що чорне населення таке ж гарне, як і біле. Вони хочуть зробити чорних батьків "відповідальними", вони хочуть, щоб чорні банди відмовилися від насильства і т.п. Але все це в точності цінності індустріально-технологічної системи. Цю систему не турбує якого роду музику слухає людина, який одяг вона носить чи яку релігію сповідає, поки вона добре вчиться в школі, займає респектабельну посаду, піднімається по службовим сходам, "відповідально" відноситься до батьківських обов'язків, не заподіює нікому насильства і так далі. У дійсності, надсоціалізований лівак, хоча він часто намагається це заперечувати, хоче інтегрувати чорну людину в систему та змусити прийняти її цінності.

30. Ми не стверджуємо безумовно, що ліваки, навіть надсоціалізованого типу, НІКОЛИ не повстають проти фундаментальних цінностей нашого суспільства.

Очевидно, вони іноді це роблять. Деякі надсоціалізовані ліваки зайшли так далеко, що виступають проти одного з найбільш важливих принципів сучасного суспільства з застосуванням фізичного насильства. За їхніми власними твердженнями, насильство для них є формою "звільнення". Іншими словами, використовуючи насильство, вони звільняються від психологічних обмежень, що були їм прищеплені. Оскільки вони надсоціалізовані, то ці обмеження ними відчуваються більш сильно, ніж іншими; звідси і виникає потреба звільнитися від цих обмежень. Але ліві звичайно пояснюють свій бунт у термінах загальноприйнятих цінностей. Якщо вони застосовують насильство, то стверджують, що боролися проти расизму або чогось подібного.

31. Ми розуміємо, що вищенаведений начерк психології ліваків може дати привід для багатьох заперечень. Реальна ситуація складніша, і більш докладний опис потребує багатьох томів, навіть якщо будуть доступні всі необхідні дані. Ми тільки намагалися грубо окреслити дві найбільш важливі тенденції в психології сучасних ліваків.

32. Проблеми ліваків показові, як приклад проблем нашого суспільства в цілому. Меншовартість, депресивні тенденції та пораженство не обмежуються тільки лівацтвом. Хоча ці проблеми найбільш помітні в середовищі ліваків, вони досить поширені в суспільстві в цілому. Сьогоднішнє суспільство намагається соціалізувати нас набагато сильніше, ніж будь-яке попереднє. Експерти вказують що нам їсти, як займатися фізичними вправами та коханням, як ростити наших дітей і так далі.

ПОТУГА

33. Люди мають потребу (імовірно біологічної природи) у деякому стані, що ми будемо називати "потуга". Цей стан близько зв'язаний з потребою у владі (яка широко визнана), але не тотожній їй. Потуга складається з чотирьох елементів. Три найбільш яскраво виражені ми називаємо метою, зусиллям та досягненням мети. (Кожному потрібно мати цілі, досягнення яких вимагає зусиль, а також необхідно досягати хоча б деяких з них.) Четвертий елемент визначити більш важко, і він не обов'язково необхідний кожному. Ми називаємо його самодостатністю та обговоримо нижче (розділи 42-44).

34. Розглянемо гіпотетичний випадок людини, яка має все, що забажає. Така людина має силу, але вона зіткнеться із серйозними психологічними проблемами. Спочатку вона отримуватиме масу задоволення, але поступово гостро занудьгує та деморалізується. На сам кінець вона отримає клінічну депресію. Історія демонструє нам, як розбещені аристократи ставали декадентами. Це не стосується активної аристократії, яка повинна була боротися та діяти задля підтримки своєї влади. Але розбещені, ледачі аристократи, яким не потрібно було напружуватися, звичайно ставали стомленими деморалізованими гедоністами, навіть за наявності у них сили. Це вказує на те, що однієї сили недостатньо. Потрібно мати мету задля реалізації сили.

35. Всі мають цілі; задля забезпечення фізичних потреб: вода, їжа, одяг і житло відповідно до клімату. Але розбещений аристократ досягає цього без зусиль. Звідси його стомлення та деморалізованість.

36. Неможливість досягти важливих цілей призводить до смерті, якщо вони відносяться до розряду життєво необхідних, та до розпачу, якщо їхня недосяжність не пов'язана з виживанням. Постійна недосяжність цілей призводить до пораженства, меншовартості чи до депресії.

37. Таким чином, для того, щоб уникнути серйозних психологічних проблем, людина потребує цілей, досягнення яких вимагає зусиль, і розумна частина їх повинна бути досяжна.

СУРОГАТНА ДІЯЛЬНІСТЬ

38. Але не кожен ледар аристократ стає стомленим і деморалізованим. Наприклад, імператор Хірохіто, замість опускання у декадентський гедонізм,

присвятив себе морській біології, й у цій області отримав визнання. Коли людям не потрібно напружуватися для того, щоб забезпечити фізичне виживання, вони часто ставлять перед собою штучні цілі. У багатьох випадках, вони прагнуть досягнення цих цілей з такою ж енергійністю та пристрастю, начебто вони знаходяться в пошуках засобів до фізичного існування. Відомо, що аристократи Римської Імперії намагалися займатися літературною діяльністю; багато європейських аристократів кілька століть назад витрачали масу часу й енергії на полювання, хоча очевидно, у них не було нестатку в м'ясі; інші аристократи змагалися один з одним у розкоші; і нарешті, деякі, подібно Хірохіто, зверталися до науки.

39. Ми користуємося поняттям "сурогатна діяльність" щоб означити рід занять, спрямованих на досягнення штучної мети, що людина ставить перед собою просто для того, щоб мати хоч яку-небудь мету, чи, інакше, заради "повноти життя", що вона одержує, прагнучи до цієї мети. Існує просте правило, що дозволяє розпізнати сурогатну діяльність. Візьмемо особистість, що присвячує основний свій час і енергію для досягнення мети X, і запитаємо себе: якщо ця людина буде витрачати більше свого часу та сил для того, щоб задовольнити свої біологічні потреби, і якщо ці зусилля зажадають від неї використовувати свої фізичні і розумові здібності різноманітно і цікаво, чи буде вона серйозно пригнічена, якщо не досягне мети X? Якщо відповідь негативна, то активність у досягненні мети X безумовно сурогатна. Очевидно, що заняття Хірохіто морською біологією відносяться до сурогатної діяльності, оскільки дуже мало імовірно, що якби Хірохіто витрачав би свій час на цікаву, не зв'язану з наукою роботу, що забезпечувала б його життєві потреби, він навряд чи був би пригніченим через те, що нічого не знає про анатомію і життєві цикли морських тварин. З іншого боку, все, що зв'язано із сексом та любов'ю (наприклад) не є сурогатною діяльністю тому, що більшість людей, навіть якщо їхнє існування у всіх інших відносинах задовольняє їх, почуває себе пригнічено, якщо життя проходить зовсім без близьких відносин із протилежною статтю. (Але погоня за надлишковими сексуальними стосунками, більше, ніж це реально необхідно, може бути сурогатною діяльністю).

40. У сучасному індустріальному суспільстві необхідні мінімальні зусилля для задоволення фізичних потреб. Досить закінчити які-небудь курси, щоб освоїти деякий набір технічних навичок, приходити вчасно на роботу, та прикладати мінімум зусиль для збереження робочого місця. Єдині вимоги - помірний інтелектуальний рівень, і головне - звичайна СЛУХНЯНІСТЬ. Якщо людина робитиме так, то суспільство піклуватиметься про неї від колиски до могили. (Так, існує прошарок покидьків, які не в стані забезпечити своє фізичне виживання, але ми говоримо тут про більшість суспільства). Таким чином не дивно, що сучасне суспільство сповнене сурогатною діяльністю. Сюди відносяться заняття наукою, спортивні досягнення, гуманітарна діяльність, заняття мистецтвами та літературою, підйом службовими сходами, заробляння грошей та матеріальних благ, що вже давно не приносять якого-небудь додаткового фізичного задоволення, суспільна діяльність, що спрямована на проблеми, що не є важливими для активіста особисто, як наприклад у випадку білих активістів, що борють за права небілих меншостей. Це не завжди є сурогатною діяльністю в чистому вигляді, оскільки багато людей можуть бути частково спонукувані потребами, відмінними від простої потреби мати хоч яку-небудь мету. Наукова праця може бути частково обумовлена питаннями престижу, мистецька діяльність - потребою виразити почуття, войовнича суспільна діяльність - ворожістю. Але для більшості людей, у багатьох випадках ці заняття являються сурогатною діяльністю. Наприклад, більшість учених напевно погодиться, що почуття "вдоволення", що вони отримують від своєї роботи, важливіше для них, ніж престиж та гроші, які вони заробляють.

41. Для багатьох, якщо не для більшості людей, сурогатна діяльність приносить менше задоволення, між переслідування реальних цілей (тобто, цілей, яких люди продовжували б прагнути, якби їхня потреба у потузі вже була б задоволена). Першою ознакою цього факту служить те, що люди, глибоко залучені до сурогатної діяльності ніколи не задоволені, завжди занепокоєні. Багатій прагне заробити все більше і більше грошей. Учений, ледь вирішивши одну проблему береться за наступну. Спортсмен змушує себе бігти далі та швидше. Багато людей, зайняті сурогатною діяльністю, скажуть, що вона дає їм набагато більше

задоволення, ніж "приземлена" робота заради задоволення своїх біологічних потреб, але це тільки тому, що в нашому суспільстві зусилля, необхідні для задоволення біологічних потреб зведені до мінімуму. Більш важливим є те, що в нашому суспільстві люди не можуть задовольняти свої біологічні потреби САМОДОСТАТНЬО, а тільки лиш функціонуючи як частини величезного соціального механізму. Навпаки, люди більш самодостатні у своїй сурогатній діяльності.

САМОДОСТАТНІСТЬ

42. Самодостатність, як частина потуги не є необхідною для кожної особи. Але більшість людей потребує більшого чи меншого ступеня самодостатності у процесі досягнення своїх цілей. Їх зусилля повинні починатися за їх власною ініціативою та повинні бути під їх власним спрямуванням та керуванням. Однак більшість людей не мають такої ініціативи, спрямування та керування, як окремі особи. Звичайно буває досить діяти як член МАЛОЇ групи. Тобто, якщо з півдесятка людей обговорює загальну мету та успішно поєднує зусилля в досягненні цієї мети, то їхня потреба в потузі буде задоволена. Але якщо вони працюють згідно твердих розпоряджень, надаваних згори до низу, що не залишає їм простору для власних рішень і ініціативи, то їхні потреби в потузі не будуть задоволені. Те саме залишається вірним і у випадку, коли рішення приймаються на колективній основі в групі, настільки великий, що роль кожного її члена мізерна. [5]

43. Вірно, що деякі люди здається потребують дуже мало самодостатності. Або їхня потреба в потузі слабка, або вони задовольняють її ототожнюючи себе з деякою могутньою організацією, до якої вони належать. А також існують бездумні, твариноподібні різновиди, яким здається, вистачає чисто фізичної потуги (добрий вояк, що черпає силу розвиваючи свої бойові навички, які потім з повним задоволенням використовує у сліпій покорі старшим).

44. Але для більшості людей саме за допомогою потуги відбувається цілеспрямування, здійснюючи САМОДОСТАТНІ зусилля та досягнення, здобувається самоповага, впевненість у собі та відчуття сили. Коли в людини немає відповідних можливостей здійснювати потугу, то наслідками цього стають (у залежності від індивідуальних особливостей і від способу руйнування потуги), нудьга, деморалізованість, меншовартість, почуття неповноцінності, пораженство, депресія, занепокоєння, почуття провини, ворожість, насильство в родині, зажерливість, ненормальне сексуальне поводження, безсоння, порушення апетиту, тощо [6].

ДЖЕРЕЛА СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

45. Довільний з вищенаведених симптомів можна знайти в кожнім суспільстві, але в сучасному індустріальному суспільстві вони присутні у величезному масштабі. Ми не перші, хто помітив, що сьогоднішній світ божеволіє. Такий порядок речей не є нормальним для людських суспільств. Є багато причин думати, що первісні люди менше страждали від стресу та пригніченості і були більш задоволені своїм життям, ніж сучасні. Вірно і те, що в первісних суспільствах аж ніяк не було все прекрасно та радісно. Насильство в родині досить звичайне для аборигенів Австралії, транссексуальність добре відома серед деяких племен американських індіанців. Але зрозуміло, що ГОВОРЯЧИ ВЗАГАЛІ, ті проблеми, які перераховано в попередньому параграфі були набагато менш властиві примітивним народам, ніж нашому сучасному суспільству.

46. Ми приписуємо соціальні і психологічні проблеми сучасного суспільства тому факту, що в ньому людина змушена жити в умовах, що радикально відрізняються від умов, за яких еволюціонувала людська раса, і поведінка її при цьому вступає в конфлікт із поведінковими взірцями, виробленими людством у давні часи. Це зрозуміло з того, що ми вже написали, що ми вважаємо втрату можливості достойно випробувати потугу як найбільш важливу з тих ненормальних умов, у які сучасне суспільство поміщає людей. Але це не єдина умова. Перш ніж розглянути руйнацію потуги, як джерело соціальних проблем, ми обговоримо деякі інші джерела.

47. Серед ненормальних умов сучасного індустріального суспільства, головними є: надлишкова щільність населення, ізоляція людини від природи, висока

швидкість соціальних змін та розпад природних малих громад, таких як великі родини, села чи племена.

48. Загальновідомо, що скупченість збільшує стрес і агресивність. Рівень скупченості, який існує сьогодні та ізоляція людини від природи є наслідками технічного прогресу. Усі доіндустріальні суспільства були переважно аграрними. Індустріальна революція значно збільшила міста і частку міського населення, а сучасна сільськогосподарська технологія уможливила утримання на Землі набагато більшої щільності населення, ніж колись. (Також, технологія загострює вплив скупченості, оскільки вона дає в руки людей руйнівні засоби зростаючої ефективності. Наприклад, різні шумливі пристрої: газонокосарки, радіоприймачі, мотоцикли, тощо. Якщо не обмежувати використання цих пристроїв, то люди бажаючі тиші і спокою будуть пригнічені шумом. Якщо ввести обмеження, то пригнічені будуть власники цих механізмів... Але якби ці пристрої ніколи не були винайдені, то не було б і конфліктів і пригніченості, ними викликаних).

49. Для примітивних суспільств природний світ (який звичайно змінюється неквапом) забезпечував стійке оточення а значить відчуття безпеки. У сучасному світі все навпаки - людське суспільство домінує над світом природи, і саме дуже швидко змінюється через прогрес технологій. Таким чином стабільного оточення більше немає.

50. Консерватори - дурні: Вони скиглять про розпад традиційних цінностей, але в той же час вони з ентузіазмом підтримують технічний прогрес та економічне зростання. Очевидно до них ніяк не дійде, що ви не можете робити швидких і рішучих змін у технології та економіці суспільства не викликаючи в той же час швидких змін у всіх інших аспектах суспільства, і що такі швидкі зміни неминуче руйнують традиційні цінності.

51. Руйнування традиційних цінностей до деякої міри припускає розрив зв'язків, що зміцнюють традиційні малі соціальні групи. Розпад малих соціальних груп також полегшується тим, що сучасні умови часто вимагають чи підштовхують людей до зміни місць, відділяючи їх від їх спільнот. Крім того, технологічне суспільство ПОВИННЕ послабляти сімейні зв'язки та місцеві спільноти, якщо хоче ефективно функціонувати. У сучасному суспільстві особа повинна бути спочатку лояльний до системи, і тільки в другу чергу до малої спільноти, оскільки якщо лояльність до малої спільноти буде сильніше, ніж до системи, то вона стане вирішувати свої власні задачі за рахунок системи.

52. Припустимо, що державний чиновник чи керуючий компанії приймає на роботу свого брата, друга чи одновірця, замість того, щоб віддати перевагу більш кваліфікованій людині. Він дозволив своєї особистої лояльності замінити лояльність до системи, і допустив "кумівство" або "дискримінацію", обидва є жахливими гріхами в сучасному суспільстві. Індустріальні суспільства, які погано попрацювали над підпорядкуванням персональної або групової лояльності до лояльності системі звичайно мало ефективні (Гляньте на Латинську Америку). Таким чином, розвинуте індустріальне суспільство може терпіти тільки малі співтовариства, що вихолощені, приручені та перетворені в інструменти системи. [7]

53. Скупченість, швидкі зміни та руйнування спільнот є широко визнані джерелами соціальних проблем. Але ми не вважаємо, що цього досить для пояснення існуючих сьогодні проблем.

54. Деякі міста доіндустріальної епохи були дуже великими і скупченими, однак їхні жителі здається не страждали від психологічних проблем у такому ж ступені, як сучасні люди. У сучасній Америці усе ще є тихі сільські райони, і там ми знаходимо ті ж проблеми, що й у містах, хоча й не такі гострі. Таким чином скупченість не є вирішальним чинником.

55. У ході освоєння американського континенту в 19 столітті мобільність населення ймовірно розвалила великі родини та малі спільноти так само, як і сьогодні. Дійсно, багато окремих родин жили в такій ізоляції, що в них не мали ніяких сусідів на багато миль довкіл, так що вони не належали ні до якої

спільноти взагалі, однак, у них унаслідок цього не виникало проблем.

56. Крім того, зміни в суспільстві американських поселенців були дуже швидкими й глибокими. Людина могла народитися та провести дитинство у фургоні, жити поза дією законів і порядку та харчуватися переважно дичиною; але в час своєї старості вона могла працювати на постійній посаді та жити в упорядкованому суспільстві з ефективно діючими законами. Це більш глибокі зміні, ніж ті, котрі відбуваються в житті сучасної людини, однак вони не призводили до психологічних проблем. Фактично, Американське суспільство 19 століття було оптимістичним і впевненим у собі, що зовсім не схоже на те, що ми бачимо сьогодні. [8]

57. Різниця, стверджуємо ми, полягає у тому, що сучасна людина відчуває (і це здебільш виправдано), що зміни НАВ'ЯЗАНІ їй, у той час, як поселенець 19 століття відчував (також здебільш справедливо), що він створює ці зміни сам, за своїм вибором. Піонер поселявся на земельній ділянці, обраній їм самим і перетворював її у ферму своїми зусиллями. У ті часи ціле графство могло нараховувати не більше двох сотень жителів, і було набагато більш ізольованим і самодостатнім, ніж теперішнє. Тому, фермер-піонер як член відносно малої групи, брав участь у створенні нового, упорядкованого співтовариства. Можна сумніватися, чи було створення такого суспільства зміною на краще, але в будь-якому випадку це задовольняло потребу піонера в потузі.

58. Можна було б привести приклади інших суспільств, у яких швидкі зміни та/або втрата близьких суспільних зв'язків не приводили до таких масових відхилень у поведінці, як у сучасному індустріальному суспільстві. Ми стверджуємо, що найбільш важливою причиною соціальних і психологічних проблем у сьогоднішньому суспільстві є той факт, що люди не мають достатньої можливості здійснювати свою потугу нормальним шляхом. Ми не хочемо сказати, що наше суспільство є єдиним, у якому потуга була зруйнована. Ймовірна більшість, якщо не всі цивілізовані суспільства так чи інакше стикалися з потугою. Але в сучасному індустріальному суспільстві ця проблема стала особливо гострою. Лівацтво у своїй сучасній формі (друга половина 20 століття) є зокрема ознакою часткової втрати пошани до потуги.

РУЙНУВАННЯ ПОТУГИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

59. Ми розділяємо людські потреби, що спонукують до дії на три групи: (1) ті, котрі можуть бути задоволені з мінімальними зусиллями; (2) ті, котрі можуть бути задоволені тільки ціною серйозних зусиль; (3) ті, котрі не можуть бути задоволені, скільки б зусиль не докладалося. Потуга - це процес задоволення потреб другої групи. Чим більше потреб відноситься до третьої групи, тим більше пригніченість, гнів, та кінець-кінцем пораженство, депресія, тощо.

60. У сучасному індустріальному суспільстві природні людські потреби мають тенденцію потрапляти у першу та третю групи, а друга група складається зі зростаючої кількості штучних потреб.

61. У примітивних суспільствах фізичні потреби звичайно відносяться до другої групи: їх можна задовольнити тільки ціною серйозних зусиль. Але сучасне суспільство йде до того, щоб гарантувати засоби фізичного виживання кожному [9] ціною лише мінімальних зусиль, тобто фізичні потреби попадають у першу групу. (Можуть бути розбіжності щодо того, які зусилля для збереження роботи вважати "мінімальними", але звичайно для посад нижчого та середнього класу єдиним зусиллям є проста слухняність. Ви сидите чи стоїте, там де вам вказали сидіти чи стояти і робите те, що вам наказали, і як вам сказали. Іноді вам потрібно докласти серйозних зусиль, але в будь-якому випадку, навряд чи у вас є яка-небудь самостійність у роботі, так що потреба в потузі не задоволена належним чином).

62. Соціальні потреби, такі як секс, любов та суспільний статус часто залишаються в сучасному суспільстві в групі 2, у залежності від індивідуальних обставин [10]. Але, за винятком тих людей, у яких особливо висока потреба в суспільному статусі, зусилля, що потрібні для задоволення соціальних потреб залишаються недостатніми, щоб відповідно задовольнити потребу в потузі.

63. Таким чином, були створені деякі штучні потреби, що попадають у групу 2, а значить обслуговують потребу в потузі. Рекламні та маркетингові технології розроблені для того, щоб змусити людей повірити в те, що їм потрібні речі, про які їхні бабусі та дідусі навіть не мріяли. Це потребує серйозних зусиль, щоб заробити досить грошей для задоволення цих штучних потреб, значить вони потрапляють до групи 2 (але див. параграфи 80-82). Сучасна людина повинна задовольняти свою потребу в потузі в значній мірі досягаючи штучних цілей, створених рекламною та маркетинговою індустрією [11], а також через сурогатну діяльність.

64. Здається, що для багатьох людей, можливо для більшості, цих штучних форм потуги недостатньо. У дописах критиків суспільства другої половини 20 століття постійно присутня тема відчуття безглуздості життя, що притаманна багатьом людям у сучасному суспільстві. (Це відчуття часто називається інакше, наприклад "беззмістовність" чи "порожнеча середнього класу".) Ми кажемо, що так звана "криза ідентичності" є в дійсності пошуком відчуття мети, часто для наповнення відповідної сурогатної діяльності. Можливо екзистенціалізм є відповіддю на беззмістовність сучасного життя [12]. Дуже широко в сучасному суспільстві розповсюджений пошук "повноти життя". Але ми думаємо, що для більшості людей діяльність, головною метою якої є повнота життя (тобто, сурогатна діяльність) не приносить повного задоволення. Іншими словами, вона не в повній мірі задовольняє потребу в потузі. (див. параграф 41). Така потреба може бути цілком задоволена тільки такою діяльністю, що здійснюється для досягнення деякої зовнішньої мети, таких як фізичне виживання, секс, любов, статус, помста, тощо.

65. Крім того, коли переслідування мети здійснюється шляхом заробляння грошей, підйому службовими сходами чи функціонування як частини системи яким-небудь іншим способом, більшість людей не в змозі досягти свої мети САМОДОСТАТНЬО. Більшість працівників служать комусь іншому, і, як ми вказали в параграфі 61, повинні проводити свій час роблячи те, що їм скажуть. Навіть ті, хто працює сам на себе, мають досить обмежену самостійність. Підприємці малого бізнесу постійно скаржаться, що їхні руки зв'язані надмірним державним регулюванням. Деякі з цих регуляторів безумовно зайві, але велика їхня частина є неминучими складовими нашого надзвичайно складного суспільства. Велика частка малого бізнесу сьогодні діє в рамках франчайзової системи. У "Вол Стріт Джорнел" кілька років назад повідомлялося, що більшість з франчайзерів вимагають від претендентів пройти персональний тест, який розроблений так, що ВИКЛЮЧАЄ тих, хто має творчі схильності та ініціативність, оскільки такі люди недостатньо слухняні, щоб підкорятися вимогам франчайзової системи. Такий підхід виключає з малого бізнесу тих, хто схильний до самодостатності.

66. Сьогодні люди живуть за рахунок того, що система робить ДЛЯ них або ЗАДЛЯ них, ніж за рахунок того, що вони роблять для себе. І те, що вони роблять для себе все більше й більше робиться шляхами встановленими системою. Можливості зробити щось надаються системою, вони повинні використовуватися відповідно до правил [13], а експерти пропонують методики, яким треба користуватися для досягнення успіху.

67. Таким чином потуга в нашому суспільстві руйнується через нестачу реальних цілей та нестачу самостійності в досягненні цілей. Але вона також руйнується через ті людські потреби, що попадають у групу 3: потреби які не можуть бути відповідно задоволені, скільки б зусиль не докладалося. Однією з них є потреба в безпеці. Наші життя залежать від рішень, прийнятих іншими людьми; ми не маємо контролю над цими рішеннями і звичайно навіть не знаємо тих, хто їх приймає. ("Ми живемо у світі, в якому відносно небагато людей - можливо 500 чи 1000 приймають важливі рішення" - Пилип Б. Хейман, Гарвардська Юридична Школа, цит. за Ентоні Льюіс, Нью Йорк Таймс, Квітень 21, 1995). Наші життя залежать від того, чи підтримуються належним чином стандарти безпеки на атомних електростанціях; від того, в якій кількості пестицидам дозволяється попадати в нашу їжу, і наскільки забрудненим може бути наше повітря; від того, наскільки кваліфікований (чи некомпетентний) наш лікар; утратимо, чи навпаки отримаємо ми роботу внаслідок рішень державних економістів чи керівників корпорацій, і так

далі. Безліч людей не в стані забезпечити себе від цих загроз. Отже, особа не знаходить тієї безпеки якої шукає, що приводить до відчуття безсилля.

68. Можна заперечити, що примітивні люди фізично менш захищені, ніж сучасні, на що вказує їхня менша тривалість життя, а отже сучасна людина страждає менше та існуюча ступінь незахищеності є нормальною для людей. Але психологічна безпека не співвідноситься прямо з фізичною безпекою. Відчуття безпеки дає нам не скільки об'єктивна безпека, скільки наша впевненість у власній здатності піклуватися про себе. Первісна людина, на яку нападали звірі, чи яка страждала від голоду, могла боронити своє життя чи подорожувати в пошуках їжі. Вона не мала впевненості в успіху своїх дій, але вона ні в якому разі не була безпомічною перед небезпеками, з якими зіштовхувалася. Навпроти, сучасний індивідуум часто зіштовхується з проблемами, протистояти яким він нездатний; Ядерні аварії, канцерогени в їжі, забруднення навколишнього середовища, війни, зростаючі податки, вторгнення сторонніх організацій у його приватне життя, загальнонаціональні соціальні чи економічні явища, що можуть зруйнувати його звичний спосіб існування.

69. Очевидно, що первісна людина безсила перед деякими небезпеками, які загрожують їй, наприклад перед хворобами. Але вона може переносити ризик занедужати. Це в природі речей, це не чиясь помилка, хіба що підступ деякого безособового уявлюваного демона. Але небезпеки для сучасного індивідуума здебільшого ШТУЧНОГО походження. Вони не є результатами його вибору, але НАВ'ЯЗАНІ йому іншими людьми, на чиї рішення, він як індивідуум не здатний впливати. Тому він почуває себе пригнобленим, приниженим і озлобленим.

70. Таким чином, первісна людина тримає велику частину своєї безпеки у власних руках (як індивідуум чи як член МАЛОЇ групи), у той час як безпека сучасної людини в руках людей чи організацій, які занадто віддалені від неї чи занадто великі для неї, щоб він особисто міг на них впливати. Отже, потреба сучасної людини в безпеці потрапляє до груп 1 чи 3; у деяких областях (їжа, житло і т.ін.) її безпека досягається ціною малих зусиль, а в інших областях вона НЕ МОЖЕ досягти безпеки. (Вищенаведене значно спрощує реальну ситуацію, але тут загалом показано, чим відрізняються умови життя сучасної і первісної людини).

71. Люди мають багато минущих потреб чи бажань, які з необхідністю придушуються в сучасному житті, й отже потрапляють до групи 3. Можна розлютитися, але в сучасному суспільстві заборонене насильство. У багатьох ситуаціях не дозволяється навіть словесна агресія. Комусь треба квапитися, іншому подобається повільна їзда, але в них немає вибору, всі повинні підкорятися потоку транспорту та сигналам світлофора. Можна хотіти виконувати роботу по-своєму, але звичайно треба працювати тільки відповідно до вказівок свого роботодавця. В багатьох інших випадках сучасна людина скута мережею правил і постанов (явних чи неявних), що придушують більшість її бажань і у такий спосіб впливають на потугу. Більшість з цих правил неможливо усунути тому, що вони необхідні для функціонування індустріального суспільства.

72. Сучасне суспільство в деяких ділах надзвичайно поблажливе. В усіх питаннях, що не стосуються функціонування системи ми взагалі можемо робити що завгодно. Ми можемо сповідувати будь-яку релігію, яка нам подобається (доти, доки вона не призводить до поведінки, небезпечної для системи). Ми можемо кохатися з ким завгодно (доти, доки практикуємо "безпечний секс"). Ми можемо робити все, що нам подобається, доки це НЕВАЖЛИВО. Але у всіх ВАЖЛИВИХ питаннях система все більше й більше регулює нашу поведінку.

73. Поведінка регулюється не тільки через явні правила та не тільки державою. Контроль часто здійснюється через непрямий примус, психологічний тиск чи маніпуляції, здійснювані організаціями які не мають стосунку до держави чи всієї системи в цілому. Найбільші організації використовують деякі форми пропаганди [14] для маніпуляції суспільними стосунками або поведінкою. Пропаганда не обмежується рекламою, й іноді вона навіть не усвідомлюється як пропаганда тими людьми, що її роблять. Наприклад, розважальна індустрія є могутньою формою пропаганди. Приклад непрямого примусу: не існує закону де

говориться, що ми повинні ходити на роботу щодня та дотримуватись розпоряджень нашого роботодавця. За законами ніщо не може заборонити нам відправитися жити в дикі необжиті місця чи відкрити власну справу. Але насправді диких місць залишилося дуже мало, а в економіці є місце тільки для обмеженого числа власників малого бізнесу. Тому більшість з нас може вижити тільки наймаючи до когось на роботу.

74. Ми вважаємо, що нав'язливе прагнення сучасної людини до довголіття, при збереженні фізичної сили і сексуальної привабливості до самої старості є ознакою нестачі потуги. "Криза середини життя" - це така сама ознака. Такого ж роду і відсутність бажання мати дітей, так широко розповсюджене в сучасному суспільстві й майже невідоме у примітивних культур.

75. У примітивних суспільствах життя - це послідовність етапів. Потреби і бажання одного етапу задоволені, і перехід до наступного відбувається без особливого небажання. Юнак набуває потуги стаючи мисливцем, полюючи не заради спорту чи повноти життя, а щоб здобути м'ясо, необхідне для їжі. (Для дівчини цей процес більш складний, зі значним ухилом у соціальну сторону; ми не обговорюватимемо його тут). Коли цей етап успішно пройдений, юнак не противиться тому, що повинен створити сім'ю та піклуватися про неї. (Навпаки, сучасні люди відкладають обзаведення дітьми на невизначений час, тому що вони дуже зайняті пошуком якоїсь "повноти життя". Ми вважаємо, що та повнота, яка їм потрібна - це адекватний досвід потуги, з реальними цілями замість штучних та сурогатної діяльності). А в примітивному суспільстві людина, успішно виростивши своїх дітей, забезпечивши їм засоби до фізичного існування і тим самим реалізувавши потугу, відчуває, що її робота закінчена, і вона готова прийняти старість (якщо вона доживе до неї) та смерть. З іншого боку, багато сучасних людей, пригноблені очікуванням смерті, що видно з тих зусиль, які вони докладають для підтримки свого фізичного стану та здоров'я. Ми стверджуємо, що це стається у наслідок того факту, що вони, до сьогодні, ніколи не користалися своєю фізичною силою, ніколи не спробували потугу серйозно використовуючи себе. Примітивна людина використовує своє тіло щодня для практичних потреб, вона не боїться старості, як сучасна людина, що користається своїм тілом тільки для того, щоб пройти від машини до будинку. У першої потреба в потузі задоволена всім її життям, вона краще підготовлена до прийняття її кінця.

76. У відповідь на аргументи, приведені в цьому розділі хто-небудь може заперечити: "Суспільство повинне знайти спосіб, щоб дати людям можливість пройти шляхом потуги". Для таких людей цінність цієї можливості руйнується тим самим фактом, що її їм дає саме суспільство. Все що їм потрібно - знайти чи створити свої власні можливості. Доки система ДАЄ їм їхні можливості, вона тримає їх на прив'язі. Щоб досягти самодостатності вони повинні порвати цю прив'язь.

ЯК ДЕЯКІ ЛЮДИ ПРИСТОСОВУЮТЬСЯ

77. Не кожний в індустріально-технологічному суспільстві страждає від психологічних проблем. Деякі люди навіть стверджують, що вони цілком задоволені суспільством, таким як це. Зараз ми обговоримо деякі причини, по яких люди так відрізняються у своїх відповідях про сучасне суспільство.

78. Спочатку, безсумнівно є розходження в інтенсивності потреби в потузі. Індивідууми з незначними бажаннями сили можуть мати відносно малу потребу в потузі, чи принаймні, відносно малу потребу в самодостатності в потузі. Вони - слухняні типи, які бувають щасливі як чорні раби старого Півдня. (Ми не збираємося глузувати з "рабів на плантаціях" старого Півдня. До їхньої честі, більшість рабів не погоджувалися зі своїм рабством. Ми глузуємо з людей, які ЗГОДНІ зі своїм рабством).

79. Деякі люди можуть мати особливі бажання, задовольняючи які вони задовольняють потребу в потузі. Наприклад, ті, хто мають сильне прагнення до соціального статусу можуть провести ціле життя здіймаючись ієрархічними сходами без втоми від цієї гри.

80. Люди розрізняються у своїй сприйнятливості до рекламних та

маркетингових технологій. Деякі з них настільки чутливі, що навіть якщо вони заробляють багато грошей, вони не можуть задовольнити свою постійну жагу до сяючих нових іграшок, якими маркетингова індустрія розмахує перед їх очима. Так що вони завжди почувають себе у матеріальній скруті та розпуці, навіть якщо їхній доход великий.

81. Деякі люди мають низьку сприйнятливість до реклами. Це ті люди, яких не цікавлять гроші. Матеріальний добробут не вдовольняє їх потреби в потузі.

82. Люди із середньою сприйнятливістю до реклами та маркетингових методів здатні заробити досить грошей, щоб задовольнити своє прагнення до речей і послуг, але тільки ціною серйозних зусиль (включаючи надурочну роботу, беручи сторонню роботу, просуваючи по службі і т.ін.) Отже, матеріальні досягнення служать їм у задоволенні потреби в потузі. Але з цього не обов'язково випливає те, що їхня потреба цілком задоволена. У них може бути недостатньо самодостатні в потузі (їхня робота може полягати у віддаванні розпоряджень) і деякі з їхніх прагнень можуть бути пригноблені (такі як безпека, агресія). (Ми завинили спрощеннями в параграфах 80-82, тому, що вважали, що прагнення до матеріальних благ є цілком продуктом рекламної та маркетингової індустрії. Звичайно, все не так просто.)

83. Деякі люди частково задовольняють свою потребу в силі ототожнюючи себе з могутньою організацією чи масовим рухом. Індивідуум відчуваючий нестачу мети або сили, приєднується до організації чи руху, приймає її цілі як власні і потім працює для досягнення цих цілей. Коли деякі з цих цілей досягнуті, індивідуум, навіть якщо його особисті зусилля грали незначну роль у досягненні цих цілей, почуває (через ототожнення себе з рухом чи організацією) себе так якби він реалізував власну потугу. Це явище експлуатувалося фашистами, нацистами та комуністами. Наше суспільство теж його використовує, тільки менш грубо. Приклад: Мануель Норьєга дратував США (мета: наказати Норьєгу). США вторглися в Панаму (зусилля), та покарали Норьєгу (мета досягнута). США здійснили потугу і багато американців, що ототожнюють себе зі США також опосередковано реалізували потугу. Звідси - широка суспільна підтримка вторгнення в Панаму, це дало людям відчуття сили [15]. Ми спостерігаємо те ж саме явище в арміях, корпораціях, політичних партіях, гуманітарних організаціях, релігійних чи ідеологічних рухах. Зокрема, ліваки залучають людей, що мають потребу в задоволенні своєї потреби в силі. Але для більшості людей ототожнення себе з великою організацією чи масовим рухом не цілком задовольняє потребу в силі.

84. Іншим способом, яким люди задовольняють свою потребу в потузі є сурогатна діяльність. Як ми пояснювали в параграфах 38-40 сурогатна діяльність спрямована до штучної мети, до якої індивідуум прагне заради почуття "повноти життя", що він одержує, переслідуючи мету, а не тому, що ця мета реально потрібна йому. Наприклад, немає ніякого практичного мотиву для нарощування величезних мускулів, закидання маленького м'яча в отвір чи збирання серій поштових марок. Однак безліч людей у нашому суспільстві з пристрастю присвячує себе бодибілдингу, гольфу чи колекціонуванню марок. Деякі люди більш "повернуті", ніж інші, і тому з більшою готовністю западають на сурогатну діяльність, оскільки інші навколо них розглядають її як важливу чи тому, що суспільство вважає її такою. Саме тому деякі люди дуже стурбовані зовсім звичайними заняттями, такими як спорт, бридж, шахи, тайнознавство, у той час, як інші, більш розсудливі ніколи не сприймають ці речі інакше чим сурогатну діяльність, і отже ніколи не надають їм такої важливості, щоб задовольняти свою потребу в потузі такими способами. Залишається тільки підкреслити, що в багатьох випадках той спосіб, яким людина заробляє собі на життя теж є сурогатною діяльністю. Не ЧИСТОЮ сурогатною діяльністю, оскільки частина мотиву до дії тут полягає в необхідності забезпечити фізичні потреби і (для деяких людей) суспільний статус і предмети розкоші, нав'язані рекламною індустрією. Але багато людей вкладають у свою роботу набагато більше зусиль, ніж необхідно для заробляння грошей і статусу, що їм необхідний. Такі зайві зусилля є сурогатною діяльністю. Ці зусилля, разом із супровідним їхнім емоційним внеском є однією з найбільш могутніх сил, що працюють на постійний розвиток і вдосконалення системи з негативними наслідками для особистої волі (див. параграф 131). Для найбільш творчих вчених та інженерів робота стає сурогатною діяльністю. Цей момент

настільки важливий, що заслуговує окремого обговорення, яке ми зараз почнемо (параграфи 87-92).

85. У цьому розділі ми пояснили, як більшість людей у сучасному суспільстві намагається задовольнити свою потребу в потузі з більшим чи меншим успіхом. Але ми думаємо, що для більшості людей потреба у потузі цілком не задоволена. По-перше, до вдоволених відносяться в першу чергу особистості з нездоровою тягою до суспільного статусу, поглинені сурогатною діяльністю чи ті, хто ототожнює себе з досить сильною організацією або рухом. Вони є виключеннями. Інших людей не зовсім задовольняє сурогатна діяльність чи ототожнення з масовими організаціями (див. параграфи 41, 64). По-друге, система надмірно контролює людей за допомогою явного регулювання чи соціалізації, що призводить до нестачі самодостатності та до пригніченості через неможливість досягти деяких цілей та необхідність стримувати занадто багато бажань.

86. Але навіть якби більшість людей в індустріально-технологічному суспільстві була цілком задоволена, ми (FC) і тоді протистоятимемо системі тому, що (серед інших причин) вона принижує потугу кожної людини, підмінюючи її сурогатною діяльністю чи ототожненням з організаціями, а не досягненням реальних цілей.

МОТИВИ ВЧЕНИХ

87. Наука й техніка представляють найбільш важливі приклади сурогатної діяльності. Деякі вчені стверджують, що ними рухає "цікавість" чи бажання послужити благу людства. Але легко побачити, що жодне з цих спонукань не може бути основним мотивом учених. Що до "цікавості" - це твердження просто абсурдне. Більшість вчених працюють над украй вузькими, спеціальними проблемами, які не є предметом нормальної цікавості. Наприклад, чи цікаві астроному, математику чи ентомологу властивості ізопропилтриметилметану? Звичайно ж ні. Ці властивості цікавлять тільки хіміка, і тільки тому, що хімія - це його сурогатна діяльність. Чи цікава хіміку правильна класифікація нового виду жуків? Ні. Таке питання займає тільки ентомолога, і тільки тому, що ентомологія є його сурогатною діяльністю. Якби хіміку й ентомологу довелося б докладати серйозних зусиль, щоб забезпечити собі фізичне виживання, і якби ці зусилля вимагали цікавого для них застосування їхніх здібностей, але не в науковій області, хіба не послали б вони подалі проблеми ізопропилтриметилметану чи класифікації жуків? Припустимо, що відсутність фондів на освіту привело до того, хімік став страховим брокером. У цьому випадку його могли б займати проблеми страхування, а не ізопропилтриметилметан. У будь-якому випадку, зовсім не є нормальним вкладати в роботу стільки сил і часу, скільки це роблять учені через просту цікавість. Це пояснення не витримує критики.

88. "Благо людства" не пояснює ситуацію краще. Деякі наукові дослідження не мають помітного впливу на добробут людської раси - наприклад велика частина археології чи порівняльної лінгвістики. Деякі інші області науки очевидно небезпечні. Хоча вчені в цих областях виявляють ентузіазм у відношенні своєї роботи, наприклад ті з них хто розробляє вакцини чи вивчає забруднення повітря. Розглянемо випадок доктора Едварда Теллера, з ентузіазмом пропагуючого атомні електростанції. Чи ґрунтується його ентузіазм на бажанні облагодіяти людство? Якщо так, чому б доктору Теллеру не одержати ті ж емоції від інших "гуманітарних" винаходів? Якщо він такий гуманіст, навіщо він допомагав розробляти водневу бомбу? Як і з багатьма науковими досягненнями, питання про те, чи приносять благо людству атомні станції залишається відкритим. Чи переважує дешевина електрики нагромадження відходів і ризик аварій? Доктор Теллер бачить тільки одну сторону питання. Зовсім ясно, що його емоційна залученість до проблеми атомних станцій виникла зовсім не з бажання "блага людству", а з особистого почуття повноти життя, що він отримує від своєї роботи та застосування її результатів на практиці.

89. Це ж саме вірно у відношенні вчених взагалі. За рідкими можливими виключеннями їхніми мотивами не є ні цікавість, ні бажання блага людству, а тільки їхня потреба в потузі: мати мету (наукова проблема, яку потрібно вирішити), робити зусилля (дослідження) та досягати мети (рішення проблеми).

Наука є сурогатною діяльністю, оскільки вчені працюють в основному для відчуття повноти життя, одержуваного ними від самої роботи.

90. Звичайно, все не так просто. Інші мотиви також відіграють роль для багатьох учених. Гроші та статус, наприклад. Деякі вчені можуть бути особистостями того типу, у яких існує нездорова тяга до статусу (див. параграф 79), і це, в основному, може забезпечувати мотивацію їхньої діяльності. Безсумнівно, що більшість вчених, як і більшість населення, більш-менш сприйнятливі до реклами та потребують грошей для задоволення прагнення до товарів і послуг. Таким чином, наука не є ЧИСТОЮ сурогатною діяльністю, але в значній мірі вона нею являється.

91. Також, наука і техніка складають масовий могутній рух, і багато вчених задовольняють потребу в потузі, ототожнюючи себе з ним (див. параграф 83).

92. Таким чином наука крокує сліпо вперед, не зважаючи на реальне благо людської раси чи на який-небудь інший орієнтир, підкоряючись тільки психологічним потребам учених, урядових чиновників та власників корпорацій, які забезпечують фонди для досліджень.

СУТНІСТЬ ВОЛІ

93. Ми збираємося довести, що індустріально-технологічне суспільство не може бути реформоване без того, щоб запобігти істотне звуження сфери людської волі. Але оскільки слово "воля" може бути витлумачене багатьма способами, ми спочатку повинні якою волею ми переймаємось.

94. Під "волею" ми розуміємо можливість здійснювати потугу з реальними цілями, а не штучними сурогатної діяльності, та без втручання, маніпуляції чи нагляду з якого завгодно боку, особливо з боку великих організацій. Воля означає контроль з боку особистості (індивіду чи члена МАЛОЇ групи) життєво важливих питань існування - їжі, одягу, житла і захисту від навколишніх небезпек. Воля означає володіння силою; не силою для контролю над іншими людьми, але силою для контролю обставин власного життя. Особа не є вільною, якщо хтось інший (особливо велика організація) має над нею владу, не має значення, наскільки м'яко і терпимо ця влада здійснюється. Важливо не змішувати волю з простою поблажливістю (див. параграф 72).

95. Говорять, що ми живемо у вільному суспільстві, оскільки в нас є визначена кількість конституційно гарантованих прав. Але вони не так важливі, як здаються. Рівень особистої свободи, що існує в сучасному суспільстві, більше визначається економічною і технологічною структурою цього суспільства, ніж його законами чи формою правління [16]. Більшість індіанських націй у Новій Англії були монархіями, а більшість міст часів Італійського Відродження контролювалися диктаторами. Але при знайомстві з історією цих суспільств, створюється враження, що особистої свободи там було більше, ніж у нашому. Зокрема тому, що були відсутні ефективні механізми для здійснення волі правителя: не було сучасних добре організованих поліцейських сил, систем далекої комунікації, камер спостереження, чи інформаційних досьє про життя звичайних громадян. Тому уникнути контролю було відносно легко.

96. Що стосується наших конституційних прав, розглянемо для приклада свободу преси. Ми звичайно не збираємося заперечувати наявність цього права: це дуже важливий інструмент для обмеження концентрації політичної влади та впливу на тих, хто цією владою володіє шляхом публічного розгляду їхніх промахів і помилок. Але свобода преси дуже мало використовується рядовим громадянином. Засоби масової інформації в основному знаходяться під контролем великих організацій, які інтегровані в систему. Хто завгодно, у кого є трохи грошей, може дещо надрукувати, поширити в Інтернет чи ще як-небудь, але те, що він хоче сказати буде поховано величезною кількістю матеріалу, який продукується засобами масової інформації, і отже, не буде мати ніякого практичного ефекту. Таким чином, впливати на суспільство словом стає майже неможливим для більшості осіб чи малих груп. Взяти за приклад нас (FC). Якби ми силою не змусили видавці ніколи не опублікували б наш маніфест. А якби і надрукували, то не привернули

уваги великої кількості читачів, тому що більшість читає заради забави, і читає газети та журнали, а не серйозні видання. Навіть якби цей маніфест мав би велику аудиторію, люди швидко забули б усе, що вони тут прочитали. Тому що їхні розуми заповнилися б масою інформації, пропонованої їм ЗМІ. І щоб опублікувати наше повідомлення та на деякий час привернути увагу людей, ми повинні були вбивати.

97. Конституційні права у деякій мірі корисні, але вони не можуть гарантувати більшого ніж це розуміється під буржуазною свободою. Відповідно до буржуазної концепції, "вільна" людина є істотним елементом суспільної машини, і має лише обмежений набір запропонованих і обмежених свобод; свобод, які розроблені так, щоб краще задовольняти потреби суспільної машини, аніж особи. Так, буржуазно "вільна" людина має економічну свободу, оскільки це забезпечує зростання та прогрес; вона має свободу преси, оскільки суспільна критика стримує сваволю політичних лідерів; вона має право на справедливий суд, оскільки позбавлення волі за правом сильного було б поганим для системи. Це в точності позиція Симона Болівара. Для нього, народ заслуговує свободу тільки тоді, коли використовує її для творення, прогресу (прогресу, як його розуміють буржуа). Інші буржуазні мислителі мали подібну точку зору на свободу, як на засіб для досягнення колективних цілей. Честер Тан, "Китайська політична думка в 20 столітті", стор. 202, пояснює філософію гоміданівського лідера Ху Ханміна: "Права даються індивідууму, оскільки він є членом суспільства, і його громада має потребу в цих правах. Під громадою Ху розуміє ціле суспільство чи націю." А на стор. 259, Тан стверджує, що згідно з Карсум Чангом (Чанг Чунмай, глава Державної Соціалістичної Партії Китаю) свобода повинна бути використана в інтересах держави і всього народу. Але про яку свободу може йти мова, якщо людина може робити тільки те, що їй запропоновано кимсь іншим? Концепція свободи FC відрізняється від концепцій Болівара, Ху, Чанга та інших буржуазних теоретиків. Проблема цих теоретиків у тому, що вони зробили створення та застосування соціальних теорій своєю сурогатною діяльністю. Відповідно, ці теорії розробляються для того, щоб служити потребам цих теоретиків, а не потребам людей, яким не поталанило настільки, що вони живуть у суспільстві, де ці теорії застосовуються в житті

98. Ще одне зауваження в цьому розділі: не варто було б припускати, що людина має достатньо свободи лише тому, що вона ГОВОРИТЬ про це. Свобода обмежується почасти несвідомим психологічним контролем, а багато суспільних ідей, з яких складається поняття волі впроваджені у свідомість людей усталеними суспільними установками, а не реальними потребами. Наприклад, очевидно багато надсоціалізованих ліваків могли б сказати, що більшість людей, включаючи їх самих, швидше недостатньо соціалізовані, ніж надто. Однак надсоціалізований лівак сплачує надмірну психологічну ціну за свій високий рівень соціалізації.

ДЕЯКІ ПРИНЦИПИ ІСТОРІЇ

99. Вважатимемо історію як суму двох компонентів: випадковий компонент, який складається з непередбачуваних подій, що не підпорядковані ніякій закономірності, та регулярний компонент, який складається з довготермінових історичних тенденцій. Тут ми цікавитимемося саме цими тенденціями.

100. ПЕРШИЙ ПРИНЦИП. Якщо зроблене МАЛА зміна, яка впливає на довгостроковий історичний процес, то ефект цієї зміни буде майже завжди минущим - процес незабаром повернеться до свого початкового стану. (Приклад: реформістський рух, спрямований на очищення суспільства від політичної корупції найчастіше має короткостроковий ефект; рано чи пізно реформатори розслаблюються і корупція виповзає знов. Рівень політичної корупції в даному суспільстві має тенденцію залишатися постійним, або мінятися дуже повільно, разом з еволюцією суспільства. Політичне очищення буде постійним, тільки коли супроводжуватиметься широкими соціальними змінами; МАЛОЇ зміни буде недостатньо). Якщо мала зміна в довгострокових історичних процесах є постійною, то тільки тому, що ця зміна діє в тому напрямку, у якому рухається цей процес. У такий спосіб вона не змінює його, а лише підштовхує на крок уперед.

101. Перший принцип - майже тавтологія. Якщо процес не стабільний через малі зміни, він скоріше змінюється випадково, ніж рухається у визначеному

напрямку; іншими словами він не є довгостроковим процесом.

102. ДРУГИЙ ПРИНЦИП. Якщо зроблена зміна достатньо значна, щоб постійно змінювати довгостроковий історичний процес, то вона змінює суспільство в цілому. Іншими словами, суспільство є системою, у якій усі частини взаємозалежні, і ви не можете постійно змінювати одну з його важливих частин, зовсім не торкаючись при цьому інших.

103. ТРЕТІЙ ПРИНЦИП. Якщо зроблена зміна достатня значна, щоб змінити довгостроковий процес, то її наслідки для суспільства в цілому непередбачувані. (Якщо тільки інші суспільства не проходили через ті ж самі зміни й усі зазнали тих самих наслідків. У такому випадку на емпіричній основі можна передбачувати, що інше суспільство, яке проходить через ті ж зміни отримає ті ж наслідки).

104. ЧЕТВЕРТИЙ ПРИНЦИП. Новий тип суспільства не може бути спроектований на папері. Тобто ви не можете планувати нову форму суспільства, потім втілити його й очікувати, що воно буде функціонувати, як задумано.

105. Третій та четвертий принципи випливають зі складності людського суспільства. Зміни в поведінці людини стосуються економіки суспільства та її психологічного середовища. Економіка пов'язана з психологічним середовищем та навпаки, а зміни в них обох змінюють поведінку людини складним непередбаченим чином і так далі. Мереживо причин і наслідків занадто складне, щоб його розплутати і зрозуміти.

106. П'ЯТИЙ ПРИНЦИП. Люди не можуть свідомо і раціонально вибирати форму свого суспільства. Суспільства розвиваються шляхом процесів соціальної еволюції, яка не підкоряється людському контролю.

107. П'ятий принцип - наслідок чотирьох попередніх.

108. Проілюструємо викладене. Відповідно до першого принципу, узагалі кажучи, спроби соціальних реформ діють або в тому напрямку, у якому суспільство розвивається і без цього (так що вони просто прискорюють зміни, що все одно відбудуться), чи ж мають тільки тимчасовий ефект, так що суспільство знову сповзає в стару колію. Щоб зробити тривалі зміни в напрямку розвитку будь-якої важливої суспільної галузі потрібна революція, а не реформа. (Революція не обов'язково застосовує збройне повстання чи скинення уряду.) Відповідно до другого принципу, революція ніколи не змінює тільки одну сторону суспільства, і відповідно до третього принципу, зміни, що відбуваються - зовсім не ті, яких очікували чи бажали революціонери. Відповідно до четвертого принципу, коли революціонери чи утопісти створюють нове суспільство, воно ніколи не функціонує так, як планувалося.

109. Американська революція не є контрприкладом. Це була не "революція" у нашому сенсі цього слова, а була війною за незалежність, супроводжуваною далекойдучими політичними реформами. Батьки-засновники не змінили напрямок розвитку американського суспільства, і не прагнули цього зробити. Вони лише звільнили розвиток американського суспільства від стримування британським правлінням. Їхня політична реформа не змінила нічого в основних процесах, а тільки підштовхнула американську політичну культуру в напрямку її природного розвитку. Британське суспільство, з якого виросло американське протягом довгого часу рухалося в напрямку до представницької демократії. І перед самою війною за незалежність у американців існував високий рівень представницької демократії в колоніальних асамблеях. Політична система, встановлена Конституцією була створена на основі британської системи та колоніальних асамблей. Зміни все-таки були великі, немає сумнівів що Батьки-засновники зробили важливий крок. Але це був крок тією дорогою якою вже рухався англомовний світ. Доказом цього є те, що Британія та всі її колонії, населені в основному народом британського походження, створили системи представницької демократії, подібні до встановленої у Сполучених Штатах. Якби Батьки-засновники відмовилися підписати Декларацію Незалежності, наш спосіб життя не був би принципово іншим. Можливо б ми мали більш тісні зв'язки з Британією, та мали б Парламент і Прем'єр-Міністра замість Сенату і Президента. Це не важливо. Таким чином, американська революція

представляє не контрприклад нашим принципам, а навпаки добре їх ілюструє.

110. Проте треба користатися здоровим глуздом під час застосування цих принципів. Вони виражені неточною мовою, що дає простір для інтерпретацій, і з них можна знайти виключення. Так що ми привели ці принципи не як непорушні закони, а як деякі загальні мисленні орієнтири, які являють собою протиотруту від наївних ідей стосовно майбутнього нашого суспільства. Ці принципи треба постійно мати на увазі, і якщо хтось прийде в результаті своїх висновків до протиріччя з ними, він повинний переглянути свої думки, та зберегти ці висновки за наявності надійних підстав.

ІНДУСТРІАЛЬНО-ТЕХНОЛОГІЧНЕ СУСПІЛЬСТВО НЕ МОЖЕ БУТИ РЕФОРМОВАНЕ

111. Вищенаведені принципи допомагають показати, наскільки безнадійно важко було б реформувати індустріальну систему так, щоб запобігти прогресуючому звуженню нею сфери нашої свободи. Існує постійна тенденція, яка йде принаймні з часів Промислової революції, відповідно до якої технологія зміцнює систему, а ми розплачуємося за це своєю особистою свободою та самостійністю. Отже, будь-які зміни, спрямовані на захист свободи проти технології суперечили б фундаментальним основам розвитку нашого суспільства. Тому такі зміни будуть, або тимчасовими - незабаром їх згладить історія, або якщо вони досить значні, щоб стати постійними, то вони змінять усю природу нашого суспільства. Це випливає з першого і другого принципів. Крім того, оскільки змін у суспільстві не можна передбачити (третій принцип) існує великий ризик. Зміни, досить масштабні, щоб зробити довгострокові зміни на користь свободи не можуть бути початі через усвідомлення того, що це може серйозно зруйнувати систему. Так що будь-які спроби реформ були б занадто боязкими, і неефективними. Навіть якщо зміни, досить масштабні, щоб створити тривалі зрушення, були б початі, від них незабаром довелося б відмовитися, коли проявляться їхні руйнівні ефекти. Таким чином, постійні зміни на користь свободи можуть бути початі тільки особистостями, готовими до радикальних, небезпечних і непередбачених змін у цілій системі. Іншими словами революціонерами, а не реформаторами.

112. Люди, що прагнуть врятувати свободу, не позбавляючись при цьому переваг, що даються технологією, будуть пропонувати наївні способи деякої нової форми суспільства, котрі примирили б свободу з технологією. Незалежно від того факту, що люди, які висувають такі теорії рідко пропонують практичні засоби, якими можна створити нову форму суспільства, але й як випливає з четвертого принципу, що навіть якщо нова форма суспільства була б створена, вона або колапсує або дасть результати, дуже відмінні від тих, що очікувалися.

113. Так навіть, із самої загальної точки зору, представляється вкрай малоймовірним, що може бути знайдений спосіб зміни суспільства, який примирить свободу та технологію. У наступних декількох розділах ми приведемо більш чіткі причини, які пояснюють несумісність свободи і технології.

ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ НЕМИНУЧЕ В ІНДУСТРІАЛЬНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

114. Як показано в параграфах 65-67, 70-73, сучасна людина зв'язаний складною системою правил та інструкцій, і її доля залежить від дій людей, занадто віддалених від неї, на чиї рішення вона не в змозі впливати. Це не випадковість і не наслідок примх якихось зарозумілих бюрократів. Це необхідно та неминуче в будь-якому технологічно розвинутому суспільстві. Система ПОВИННА детально регулювати поведінку людини, для того, щоб функціонувати. Працюючі люди роблять те, що їм говорять, інакше виробництво може прийти в хаотичний стан. Бюрократи ПОВИННІ КЕРУВАТИ відповідно до твердих правил. Якщо дати нижчестоячим бюрократам істотну свободу дій, це може зруйнувати систему і привести до обвинувачень у несправедливості через розбіжності, якими обумовлена свободи дій окремих бюрократів. Вірно і те, що деякі обмеження нашої свободи можна усунути, але ВЗАГАЛІ КАЖУЧИ, регуляція нашого життя великими організаціями необхідна для функціонування індустріально-технологічного суспільства. Результатом цього є почуття безсилля у середньої людини. Однак, можливо, що формальні правила можуть бути згодом замінені психологічними методами, які змусять нас хотіти того, що від нас вимагає система. (Пропаганда [14], техніки навчання, програми

"психічного здоров'я", тощо).

115. Система ПОВИННА змушувати людей поводитися так, що їхня поведінка все далі відходить від стійких природних стереотипів людської поведінки. Наприклад, системі потрібні вчені, математики та інженери. Без них вона не може функціонувати. Так виникає сильний тиск на дітей, щоб призвати їх у ці сфери діяльності. Для підлітка не природно витрачати масу часу на те, щоб сидіти за столом, зануривши у навчання. Нормальний підліток хоче проводити свій час в активному контакті з реальним світом. Серед примітивних народів ті навички, яким навчають дітей гармоніюють з природними людськими бажаннями. Наприклад, серед американських індіанців хлопчиків навчають активній роботі поза будинком - це те, що подобається хлопчикам. Але в нашому суспільстві дітей змушують учити технічні предмети, якими більшість з них займається неохоче.

116. Через постійний тиск системи на людину, щоб змінити її поведінку, спостерігається поступове зростання числа людей, які не можуть чи не хочуть підкорятися вимогам суспільства: дармоїди, які живуть за рахунок державної допомоги, члени молодіжних банд, послідовники культів, антиурядові заколотники, радикальні прихильники екологічних рухів, відщепенці та бунтівники різного роду.

117. У будь-якому технологічно розвинутому суспільстві доля індивіда ПОВИННА залежати від рішень, на які він значною мірою не впливає. Технологічне суспільство не може бути розділене на малі самодостатні громади, оскільки виробництво залежить від кооперації дуже великого числа людей та машин. Таке суспільство ПОВИННЕ бути високоорганізованим, і прийняті рішення ПОВИННІ стосуватися дуже великої кількості людей. Коли рішення стосується, скажімо мільйону чоловік, тоді кожний з них має в середньому тільки одну мільйонну частину відповідальності в прийнятті цього рішення. Звичайно на практиці такі рішення приймаються офіційними особами, керівниками корпорацій чи технічними фахівцями, але навіть якщо рішення приймається шляхом публічного голосування, то звичайно кількість голосуючих така велика, що один голос не має ваги [17]. Таким чином, більшість індивідуумів не можуть впливати на головні рішення, які стосуються їхнього життя. В індустріально розвинутому суспільстві не існує якогось способу це виправити. Система намагається "вирішувати" цю проблему використовуючи пропаганду, щоб змусити людей ХОТІТИ того, щоб ці рішення були для них прийнятні. Але навіть якщо це "рішення" і досягало б успішно своєї мети і люди почували б себе краще, воно б їх все одно принижувало.

118. Консерватори та деякі інші виступають на захист "місцевого самоврядування". Місцеві спільноти колись вже мали таку автономію, але вона поступово ставала усе менше і менше, у міру того, як їх обплутувала складна мережа залежностей від великих суспільних систем: підприємств комунального обслуговування, комп'ютерних мереж, автодоріг, засобів комунікації та масової інформації, сучасної системи охорони здоров'я. Крім того, проти місцевого самоврядування діє і та обставина, що технологія, застосована в одному місці, може впливати на людей, дуже далеко розташованих. Наприклад, пестициди чи хімікати, використані поблизу джерела води, можуть забруднити запаси води на сотні кілометрів нижче за течією, а парниковий ефект зачеплює увесь світ.

119. Система не існує, і не може існувати так, щоб задовольнити потреби людини. Замість цього вона змінює поведінку людини, щоб та відповідала потребам системи. Політична чи соціальна ідеологія не може претендувати на те, щоб керувати технологічною системою. У цьому провина технології, оскільки система керується не ідеологією, а технічної необхідністю [18]. Звичайно, система задовольняє деякі потреби людей, але взагалі говорячи, вона робить це тільки в тій мірі, яка вигідна самій системі. Тут на першому місці потреби системи, а не людської істоти. Наприклад, система забезпечує людей їжею, оскільки вона не зможе функціонувати, якщо всі будуть голодувати; вона виявляє увагу до психологічних потреб людини, поки вона задовольняє їх СЛУХНЯНО, оскільки система не може дозволити, щоб більшість людей була в депресії чи невдоволеною. Але існують дуже серйозні практичні причини, за яких система повинна постійно тиснути на людей, щоб змінювати їх поведінку у відповідності зі своїми потребами. Занадто багато відходів? Уряд, ЗМІ, система освіти, захисники оточуючого середовища - на нас обрушується вал пропаганди, що призиває до

утилізації відходів. Потрібно більше технічного персоналу? Хор голосів починає умовляти дітей вивчати науку. Ніхто не задумається, чи гуманно силою змушувати підлітків витрачати масу часу на вивчення предметів, які вони здебільшого ненавидять? Коли кваліфіковані робітники позбавляються місць через технологічні нововведення і повинні пройти "перепідготовку", ніхто не задається питанням, чи не принизливо, коли з ними так поводяться. Потрібно просто прийняти на віру, що кожний повинний схилитися перед технічною необхідністю заради блага: якщо потреби людини передуватимуть технічній необхідності, то нас чекають економічні проблеми, безробіття, дефіцит або ще щось гірше. Концепція "психічного здоров'я" у нашому суспільстві значною мірою визначена тим, наскільки індивідуум поводиться відповідно до потреб системи, і робить це без видимих ознак стресу.

120. Спроби створити основи для відчуття мети та самодостатності всередині системи - несерйозні. Наприклад, одна компанія замість того, щоб змушувати своїх співробітників набирати тільки одну секцію каталогу, довірила кожному зборку цілого каталогу, думаючи, що цим дає їм почуття мети та її досягнення. Деякі компанії намагалися дати своїм співробітникам більше самостійності в їхній роботі, але через практичні причини це може бути зроблено тільки в дуже обмеженому масштабі, і в будь-якому випадку працівникам не давалася самостійність в досягненні кінцевих цілей - їхні "самостійні" зусилля ніколи не спрямовані до цілей, які вони вибирають самостійно, але тільки в напрямку, обраному їх роботодавцями, таким як виживання та ріст компанії. Будь-яка компанія незабаром розориться, якщо вона дозволить своїм співробітникам діяти інакше. Аналогічно, на довільному підприємстві соціалістичної системи, робітники повинні направляти свої зусилля на досягнення цілей підприємства, інакше воно не буде виконувати своєї функції, як частина системи. Ще раз підкреслимо, що через чисто технічні причини неможливо, щоб в індустріальному суспільстві більшість осіб чи малих груп мало досить самостійності. Навіть власник малого бізнесу звичайно має тільки обмежену самостійність. Не приймаючи в увагу урядове регулювання, він обмежений вже тим, що повинен відповідати економічній системі та її вимогам. Наприклад, коли хто-небудь розробляє нову технологію, власники малих підприємств часто повинні використовувати її, хочуть вони того чи ні, щоб залишатися конкурентноздатними.

"ПОГАНІ" ВЛАСТИВОСТІ ТЕХНОЛОГІЇ НЕ МОЖУТЬ БУТИ ВІДДІЛЕНІ ВІД ЇЇ "ГАРНИХ" ВЛАСТИВОСТЕЙ

121. Наступною причиною, через яку індустріальне суспільство не може бути реформоване в сторону свободи є те, що сучасна технологія - це уніфікована система, в якій усі частини залежать одна від одної. Ви не можете позбавитися "поганих" частин технології та залишити тільки "гарні" її частини. Візьмемо наприклад сучасну медицину. Прогрес у медичній науці залежить від прогресу в хімії, фізиці, біології, комп'ютерній науці та інших областях. Складні медичні процедури вимагають дорогого високотехнологічного устаткування, яке може бути виготовлене тільки в технологічно розвинутому, багатому суспільстві. Очевидно, що прогрес у медицині неможливий без прогресу у всій технологічній системі.

122. Навіть якби прогрес у медицині міг би бути здійснений окремо від іншої технологічної системи, він сам може приносити зло. Припустимо, що наприклад відкрито ліки від діабету. Люди з генетичною схильністю до діабету будуть виживати та залишати потомство як й інші. Природний відбір проти генів, відповідаючих за діабет ослабнуть і такі гени заповнять генофонд популяції. (Це може в якійсь мірі справдитися вже зараз, оскільки хоча діабет і не лікується, його можна контролювати за допомогою інсуліну). Те ж саме може відбутися зі схильністю до інших хвороб та привести до генетичної деградації популяції. Єдиним рішенням могло б бути створення деякої євгенічної програми чи розгортання генетичної інженерії людини, так що людина майбутнього більше не буде створінням природи, чи Божественного випадку (в залежності від ваших релігійних чи філософських поглядів), а промисловим продуктом.

123. Якщо ви думаєте, що держава ЗАРАЗ занадто активно втручається у ваше життя, дочекайтеся коли вона почне регулювати генотип ваших дітей. Така регуляція неминуче настане за введенням генної інженерії людини, оскільки наслідки нерегульованої генної інженерії були б небезпечними [19].

124. Звичайною відповіддю на такі міркування служать розмови про "медичну етику". Але етичний кодекс не зможе захистити нашу свободу перед обличчям прогресу медицини; він може тільки зробити гірше. Етичний кодекс, застосований до генетичної інженерії, був би в дійсності засобом регуляції генетичної конституції людської істоти. Хто-небудь (імовірно, представники вищого і середнього класів) вирішували б, що такі та такі маніпуляції генної інженерії є "етичними", а ось такі - ні, так що в дійсності вони просто нав'язали б свої власні уявлення про генетичну конституцію всьому населенню. Навіть якби етичний кодекс був би створений на цілком демократичній основі, більшість нав'язало б свої уявлення меншості, яка могла б мати інші ідеї про те, що мається на увазі під "етичним" використанням генної інженерії. Єдиним етичним кодексом, який насправді захистив би волю був би такий, котрий забороняв би БУДЬ-ЯКУ генну інженерію людських істот, але ви можете бути певні, що такий кодекс ніколи не буде прийнятий у технологічному суспільстві. Жоден кодекс, звужуючий область застосування генної інженерії не зможе довго протриматися, оскільки спокуса, пропонована постійно зростаючою міццю біотехнології буде нездоланною, особливо тому, що для більшості людей багато з її застосувань будуть виглядати очевидним і незаперечним благом (усунення фізичних та психічних хвороб, надання людям тих здібностей, яких від них вимагає сьогоднішній світ). Генна інженерія неминуче буде застосовуватися все ширше та ширше, але тільки відповідно до потреб індустріально-технологічної системи. [20]

ТЕХНОЛОГІЯ Є БІЛЬШ МОГУТНЬОЮ СУСПІЛЬНОЇ СИЛОЮ, НІЖ ПРАГНЕННЯ ДО ВОЛІ

125. Неможливо досягти ТРИВАЛОГО компромісу між технологією та свободою, оскільки технологія є набагато більш могутньою соціальною силою і постійно поглинає свободу за допомогою ПОВТОРЮВАНИХ компромісів. Уявите собі двох сусідів, кожний з який спочатку володіє однаковою ділянкою землі, але один сильніший іншого. Сильний зажадає частина землі в слабкого. Слабкий відмовиться. Сильний скаже: "Добре, знайдемо компроміс. Віддай мені половину того, що я прошу". У слабкого немає іншого вибору, крім як уступити. Через якийсь час сильний сусід зажадає ще один шматок землі, знову шляхом компромісу і так далі. Шляхом серії таких компромісів зі слабким, сильний зрештою забере всю його землю. Те ж саме відбувається в конфлікті між технологією та свободою.

126. Дозвольте нам пояснити, чому технологія є більш сильною суспільною силою, ніж прагнення до волі.

127. Яке-небудь технічне нововведення, яке спочатку не обмежує волю, часто стає таким обмеженням (і дуже серйозним) у майбутньому. Наприклад, візьмемо моторизований транспорт. У минулому піша людина могла йти куди їй заманеться, простуючи власним шляхом, не приймаючи до уваги правил дорожнього руху, і вона була незалежна від технологічних систем забезпечення. Коли був винайдений моторний транспорт, здавалося, що він збільшує свободу людини. Він не відібрав свободу в пішої людини, ніхто не повинний був купувати автомобіль, якщо не хотів цього, а кожен, хто купив автомобіль міг подорожувати набагато швидше пішохода. Але застосування моторного транспорту незабаром змінило суспільство так, що значно обмежило людську свободу пересування. Коли автомобілі стали численними, з'явилася необхідність активно регулювати їхній рух. Користаючись машиною, особливо в густонаселених районах, людина не може їхати, куди захоче, навпаки, її маршрут визначається потоком транспорту та різних правил руху. Людину зв'язує маса зобов'язань: необхідність водійського посвідчення, іспити, відновлення реєстрації, страховка, технічний огляд, щомісячні виплати чи разова покупка. Крім того, використання моторного транспорту зараз не є більше необов'язковим. Через появу транспорту з моторами облаштування наших міст змінилося так, що багато людей зараз більше не живе поруч, на відстані пішої ходьби, зі своєю роботою, торговим центром чи зоною відпочинку, так що їм ДОВОДИТЬСЯ залежати від автомобіля, як транспортного засобу. Або ж вони повинні користуватися громадським транспортом, і в цьому випадку в них ще менше контролю над своїм переміщенням, ніж у водія авто. Навіть свобода пішоходів зараз обмежена. У містах вони повинні постійно зупинятися і чекати на світлофорах, які винайдені в основному для автомобільного транспорту. У сільській місцевості через потоки транспорту небезпечно і неприємно прогулюватися уздовж шосе. (Зверніть увагу на

важливий момент який тут добре проілюстрований на прикладі транспорту: коли запроваджується новий вид технології, він пропонується як необов'язковий засіб, що кожен може використовувати чи ні за власним вибором. Але потім він не обов'язково ЗАЛИШИТЬСЯ факультативним. Часто нова технологія змінює суспільство так, що населення стає ЗМУШЕНЕ єю користатися).

128. У той час, як технологічний прогрес В ЦІЛОМУ постійно звужує сферу нашої свободи, кожне нове досягнення технології САМЕ ПО СОБІ РОЗГЛЯДАЄТЬСЯ як довгоочікуване. Електрика, каналізація, телекомунікації . . . Як хтось може заперечувати ці чи багато інших незліченних технологічних досягнень сучасного суспільства? Було б абсурдом протистояти наприклад, запровадженню телефону. Він пропонує масу зручностей і жодного незручності. Однак, як ми показали в параграфах 59-76, всі ці технічні досягнення, взяті разом, створили світ, у якому доля середньої людини знаходиться не в її власних руках чи її сусідів та друзів, а в руках політиканів, керівників корпорацій і недосяжних для неї анонімних техніків та бюрократів, на яких у неї, як в окремої особистості немає можливості впливати [21]. Цей же самий процес буде продовжуватися в майбутньому. Наприклад візьмемо генну інженерію. Деякі можуть протистояти запровадженню генетичних технологій яка усуне спадкові хвороби. Це не приносить видимої шкоди і запобігає багатьом стражданням. Однак, велике кількість генетичних вдосконалень узятих разом перетворять людську істоту в промисловий продукт а не у вільне створіння випадку (чи Бога - в залежності від ваших релігійних вірувань).

129. Іншою причиною того, чому технологія є такою могутньою суспільною силою є те, що в контексті даного суспільства технічний прогрес рухається тільки в одному напрямку; він не може бути звернений. Один раз запроваджений технічний винахід робить людей залежними від нього, хіба що його замінить яке-небудь більш просунуте нововведення. Не тільки люди, як індивідуальності, але і вся система як ціле, стає залежною від нового технічного досягнення. (Уявіть, наприклад, що станеться з системою, якщо сьогодні усунути всі комп'ютери). Це означає що система може рухатися тільки в одному напрямку, до ще більшої технологізованості. Технологія постійно змушує свободу відступати на крок назад, і це буде продовжуватися, якщо не повалити всю технологічну систему.

130. Технологія розвивається з величезною швидкістю і загрожує свободі на багатьох напрямках одночасно (скупченість, правила та регламентація, які посилюють залежність індивідуума від великих організацій, пропаганда та інші психологічні технології, генна інженерія, вторгнення в приватне життя через спостережні пристрої та комп'ютери, тощо). Щоб стримати хоча б ОДНУ з цих загроз свободі знадобилася б довга і важка суспільна боротьба. Ті, хто хоче захистити волю приголомшені валом нових атак і швидкістю, з якою вони наростають, вони ниціють та більше не пручаються. Боротися проти окремих обмежень свободи безглуздо. Можна сподіватися на успіх тільки в боротьбі проти технологічної системи як цілого; але це революція, а не реформа.

131. Техніки (ми користуємось цим терміном у широкому змісті, щоб означити всіх, хто виконує спеціалізовану задачу, яка вимагає навчання) згодом стають настільки занурені у свою роботу (свою сурогатну діяльність), що коли виникає конфлікт між їх технічною роботою та свободою, вони майже завжди розв'язують його на користь першої. Це очевидно у випадку вчених, але також має місце скрізь: викладачі, гуманітарні групи, консервативні організації не цураються пропаганди чи інших психологічних технологій для досягнення своїх цілей. Корпоративні або урядові агентства не соромляться, коли їм це потрібно, збирати інформацію про своїх співробітників не зважаючи на їхнє право на приватне життя. Силові відомства часто не звертають увагу на конституційні права підозрюваних, часто зовсім невинних людей, і роблять все що можуть на законних (і незаконних) підставах, щоб обмежити чи спотворити ці права. Багато хто з цих викладачів, урядових чиновників та представників силових структур вірять у свободу, недоторканність приватного життя та конституційні права, але коли все це суперечить їхній роботі, вони звичайно вважають, що їхня робота більш важлива.

132. Відомо, що люди звичайно працюють краще і наполегливіше, коли їх очікує винагорода, або вони прагнуть уникнути покарання чи негативних наслідків.

Учені та інші техніки в основному мотивовані винагородами, що вони отримають за свою роботу. Але ті, хто протистоїть технічній навалі на свободу, працюють для того, щоб уникнути негативного результату, тому над цією знеохочуючою задачею добре і наполегливо працюють одиниці. Навіть якщо реформатори досягнуть помітної перемоги, що спорудить бар'єр на шляху подальшого руйнування свободи технологічним прогресом, більшість розслабиться і зверне свою увагу на більш привабливі цілі. Але вчені залишаться у своїх лабораторіях, і технологія та її прогрес знайдуть способи обійти цей бар'єр, щоб знайти контроль над людьми і зробити їх залежними від системи.

133. Ніякі суспільні заходи - закони, організації, митниці чи етичні кодекси не можуть забезпечити постійний захист проти технології. Історія показує, що всі суспільні заходи минущі; усі вони змінюються взагалі або припиняють існування. Але технологічний розвиток є постійним у контексті даної цивілізації. Припустимо, наприклад, що було б можливо створити деякий суспільний інститут, який запобіг би застосуванню генної інженерії до людей, чи зробив би це застосування не утискуючим волю та достоїнство. Однак технологія буде чекати. Рано чи пізно цей суспільний інститут припинить існування. Скоріше, рано, маючи на увазі темпи змін нашого суспільства. Тоді генна інженерія вторгнеться в сферу нашої волі, і це вторгнення буде необоротнім. Будь-які ілюзії щодо досягнення чого-небудь постійного розсіюються тим, що зараз відбувається з природоохоронним законодавством. Кілька років назад здавалося, що створено надійні законні бар'єри запобігаючі у крайньому випадку ДЕЯКИМ гіршим формам деградації природи. Змінився політичний вітер і ці бар'єри почали валиться.

134. З усіх вищенаведених причин випливає, що технологія є більш могутньою силою, ніж прагнення до волі. Але це твердження вимагає важливого уточнення. Здається, протягом декількох наступних десятиліть індустріально-технологічна система зазнаватиме серйозних потрясінь через економічні та природоохоронні проблеми, і особливо через проблеми з людською поведінкою (відчуження, бунтарство, ворожість, ряд інших соціальних та психологічних проблем). Ми сподіваємося, що ці потрясіння, з якими система очевидно стикатиметься, викликають її розпад, чи принаймні послаблять її настільки, що революція проти її стане можливою і потім у якийсь момент прагнення до волі стане більш могутнім, ніж технологія.

135. У параграфі 125 ми користувалися аналогією зі слабким сусідом, якого тіснить сильний, та відбирає його землю через ряд компромісів. Але припустимо тепер, що сильний сусід занедужав, так що він не може захистити себе. Слабкий сусід може тепер силою забрати в сильного землю чи вбити його. Якщо він дозволить сильному сусіду вижити і лише відбере в нього назад землю, він буде дурнем, тому, що коли сильний сусід одужає, він знову відбере собі землю. Єдиною можливістю для слабкого є усунення сильного, коли він буде мати можливість. Таким же чином - доки індустріальна система буде слабка, ми повинні зруйнувати її. Якщо ми підемо на компроміс, і дозволимо їй одужати, то вона неминуче знищить нас і нашу волю.

ПРОСТІШІ СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИЯВИЛИСЯ ВАЖЧИМИ

136. Якщо хтось все ще уявляє, що існує спосіб реформування системи таким чином щоб можна було захистити волю від технології, дозвольте показати йому, наскільки незграбно, та здебільш незграбно, намагається наше суспільство вирішити більш прості та ясні проблеми. Серед іншого, система не змогла зупинити деградацію природи, політичну корупцію, поширення наркотиків чи насильства в родині.

137. Візьмемо наприклад проблеми оточуючого середовища. Тут конфлікт цінностей очевидний: економічна доцільність проти порятунку природних ресурсів для наших онуків [22]. Але тут ми бачимо тільки безліч балаканини і тумана з боку осіб наділених владою, і ніякого ясного та послідовного способу дії. Ми продовжуємо нагромаджувати екологічні проблеми, з якими повинні будуть жити наші нащадки. Спроби вирішити проблеми навколишнього середовища складаються з боротьби та компромісів між різними угрупованнями, в один час перевагає одна, в інший - інша. Напрямок боротьби змінюється разом зі змінами в суспільній думці.

Цей процес не піддається раціоналізації; навряд чи він приведе до своєчасного й успішного вирішення проблеми. Більшість соціальних проблем, якщо вони коли-небудь і "розв'язувалися" ніколи не були вирішені за допомогою якого-небудь раціонального продуманого плану. Вони лише переживали деякий процес, у якому різні конкуруючі групи переслідували свої власні (звичайно короткострокові) егоїстичні інтереси [23], і в підсумку приходили (в основному випадково) до якогось більш-менш сталого стану. Справді, ті принципи, що формулювалися у параграфах 100-106 роблять дуже сумнівним успіх БУДЬ-ЯКОГО раціонального довгострокового соціального планування.

138. Таким чином зрозуміло, що людська раса має в кращому випадку дуже обмежену можливість для розв'язання навіть простих соціальних проблем. Як же вона збирається вирішити набагато більш складні та делікатні проблеми примирення свободи та технології? Технологія дає очевидні матеріальні переваги, у той час як воля - це деяка абстракція, під якою кожний розуміє своє, а її відсутність просто приховується пропагандою та порожніми розмовами.

139. Зверніть увагу на важливу різницю: можна представити, що наші проблеми оточуючого середовища (наприклад) можуть одного часу бути вирішені на основі раціонального послідовного планування, але якщо це відбудеться, то тільки через серйозну зацікавленість у розв'язанні цих проблем. Але збереження свободи та самодостатності малих груп зовсім НЕ в інтересах системи. Навпаки, у її інтересах - максимально підкорити собі поведінку людини [24]. Таким чином, як практичні розуміння можуть в кінцевому рахунку змусити систему використовувати раціональний обережний підхід до екологічних проблем, так само практичні розуміння змусять систему регулювати людську поведінку ще більш сильно (переважно непрямими методами, щоб приховати наступ на свободу). Це не тільки наша думка. Видатні соціологи (наприклад Дж. К. Вільсон) підкреслювали важливість більш ефективної "соціалізації" людей.

РЕВОЛЮЦІЯ ЛЕГША ЗА РЕФОРМУ

140. Ми сподіваємося, що переконали читача в тому, що реформа системи, яка врегулює конфлікт волі та технології, неможлива. Єдиний вихід - це усунення індустріально-технологічної системи зовсім. Цей шлях припускає революцію, не обов'язково збройне повстання, але обов'язкова радикальна і фундаментальна зміна природи суспільства.

141. Люди схильні вважати, що оскільки революція робить набагато більші зміни, ніж реформа, то її важче здійснити. В дійсності, за деяких обставин, революція набагато легша, ніж реформа. Причина в тому, що революційний рух може розбудити порив до здійснень, чого не може зробити реформа. Рух реформ просто намагається розв'язати деяку вузьку соціальну проблему. Революційний рух вирішує всі проблеми разом та створює зовсім новий світ; він висуває ідеал, заради якого люди йдуть на ризик і великі жертви. З цих причин скинути цілу технологічну систему було б набагато легше, ніж встановлювати ефективні, постійні обмеження на застосування яких-небудь галузей технології, таких як генна інженерія, але годящих умов великі маси людей можуть з наснагою присвятити себе революції проти індустріально-технологічної системи. Як ми вказували в параграфі 132, реформатори, які намагаються обмежити деякі аспекти технології діють, щоб уникнути негативних наслідків. Але революціонери працюють заради завоювання великої винагороди - здійснення їхніх ідей - і отже роблять це набагато активніше і наполегливіше, ніж реформатори.

142. Реформа завжди обмежена страхом хворобливих наслідків, якщо зміни зайдуть занадто далеко. Але коли революційна лихоманка охоплює суспільство, люди готові пережити необмежені труднощі заради своєї революції. Це ясно показали французька та російська революції. У цих випадках лише мала частина суспільства була реально залучена в революцію, але ця меншість була досить активною, щоб стати ведучою силою в суспільстві. Ми будемо докладно обговорювати революцію в параграфах 180-205.

КОНТРОЛЬ ЗА ЛЮДСЬКОЮ ПОВЕДІНКОЮ

143. Із самого початку цивілізації організовані суспільства повинні були натискати на людей, щоб забезпечити функціонування соціального механізму. Види такого тиску розрізняються в різних суспільствах. Деякі відносяться до фізичного (голодна дієта, виснажлива праця, забруднення навколишнього середовища), деякі - до психологічного (шум, скупченість, примус людини до тих форм поведінки, яких вимагає суспільство). У минулому людська природа була в основному постійною, або ж варіювала в деяких обмежених границях. Отже, суспільство могло пригноблювати людей тільки до визначеної межі. Коли переходили цю границю витривалості, починалися проблеми: повстання або злочини, корупція або, ухиляння від роботи, депресії та інші психічні проблеми, збільшення смертності, зменшення народжуваності, чи що-небудь таке, від чого суспільство руйнувалося чи починало функціонувати настільки неефективно, що (швидко або поступово, через завоювання, виснаження чи еволюцію) змінювалося більш ефективною формою. [25]

144. Таким чином, природа людини в минулому накладала деякі обмеження на розвиток суспільств. Людей можна було гнітити тільки до сих пір і не далі. Але сьогодні цей порядок речей може змінитися, оскільки сучасна технологія розробляє способи модифікації людської істоти.

145. Уявіть суспільство, що поміщає людей в умови, які роблять їх нестерпно нещасливими, потім воно дає їм ліки, щоб усунути це відчуття нещастя. Наукова фантастика? Це вже в якомусь ступені відбувається в нашому суспільстві. Добре відомо, що рівень клінічної депресії значно виріс за останні десятиліття. Ми думаємо, що це відбувається через порушення потуги, як показано в параграфах 59-76. Але навіть якщо ми і не праві, зростаючий рівень депресії є результатом ДЕЯКИХ умов, які існують у сьогоднішнім суспільстві. Замість усунення тих умов, що роблять людей депресивними, сучасне суспільство пропонує їм антидепресанти. В дійсності антидепресанти є знаряддями, які змінюють внутрішній стан індивідуума, даючи йому можливість терпіти соціальні умови, яких інакше він би не виніс. (Так, ми знаємо, що депресія часто має чисто генетичне походження. Тут ми маємо на увазі ті випадки, у яких середовище відіграє переважаючу роль).

146. Ліки, що діють на розум, - це тільки один приклад методів контролю людської поведінки, розроблювальних сучасним суспільством. Давайте подивимося на деякі інші методи.

147. Для початку розглянемо методи спостереження. Приховані відеокамери використовуються зараз у більшості магазинів і в багатьох інших місцях; комп'ютери використовуються для збору й обробки величезних обсягів інформації про громадян. Отримана в такий спосіб інформація значно збільшує ефективність фізичного примусу (тобто законний примус) [26]. Далі, існують методи пропаганди, яким засоби масової інформації надають могутню інфраструктуру. Розроблено ефективні методики того, як виграти вибори, продати товар, уплинути на суспільну думку. Індустрія розваг служить важливим психологічним інструментом системи, особливо тоді, коли вивалює на глядача секс та насилля. Розваги служать сучасній людині найважливішим засобом утечі від дійсності. Поглинений телевізором чи відео він може забути про стреси, занепокоєння, пригніченість, незадоволеність. Багато представників примітивних народів під час відсутності роботи можуть годинами сидіти спокійно нічого не роблячи, оскільки вони у згоді із самими собою та своїм оточенням. Але сучасна людина повинна постійно чимось займатися чи розважатися, інакше вона починає "нудьгувати", тобто стає занепокоєною та дратівливою.

148. Інші техніки б'ють глибше, ніж вищенаведені. Виховання тепер - це не покарання дитини, яка не знає уроків та погладжування по голівці знаючої. Воно стало науковою технологією контролю розвитку дітей. Сильванські Навчальні Центри, наприклад, досягли значних успіхів у виробленні в дітей бажання вчитися; звичайні психологічні методи також використовуються з тим чи іншим успіхом у звичайних школах. Технології "батьківства", яким навчають дорослих, розроблені для того, щоб змусити дітей прийняти фундаментальні цінності системи і поводитися відповідно до потреб системи. Програми "психічного здоров'я", техніки "вторгнення", психотерапія і тому подібні методи були розроблені під приводом блага людини, але на практиці вони звичайно служать для того, щоб змусити індивідуумів думати і поводитися так, як вимагає система. (Тут немає протиріччя;

індивідуум, чия позиція чи поведінка приводить до його конфлікту з системою, виступає проти сили, що занадто велика для нього, щоб з нею можна було боротись чи утекти від неї, тому він буде страждати від пораженства, пригніченості, слабості. Йому буде набагато легше, якщо він буде думати і поводитися відповідно до вимог системи. У цьому сенсі система діє на благо людини, коли промиває йому мозок, відповідно прилаштовуючи його.) Насильство над дітьми у своїх брутальних формах відкидається багатьма, якщо не всіма культурами. Страждаюча дитина, не важливо з якої причини вона страждає, жахає майже всякого. Але багато психологів інтерпретують поняття насильства більш широко. Чи є прочуханка, коли вона використовується як частина раціональної і послідовної системи виховання формою насильства? Це питання в кінцевому рахунку можна розв'язати, якщо дивитися на те, чи формує прочуханка людину, яка добре відповідає даній формі суспільства. Практично слово "насильство" має тенденцію включати будь-які методи виховання дітей, що приводить до поведінки, несумісної з системою. Таким чином, програми для запобігання "насильства над дітьми" йдуть далі боротьби проти очевидних, безглуздих форм жорстокості, вони спрямовані на контроль людської поведінки в системі.

149. Можливо, що дослідження, спрямовані на збільшення ефективності психологічних методів для контролю людської поведінки будуть розширюватися. Але ми не думаємо, що буде досить лише психологічних методів для пристосування людських істот до тієї форми суспільства, яку створює технологія. Ймовірно будуть використані й біологічні методи. Ми вже згадували використання лік у зв'язку з цим. Неврологія може забезпечити інші підходи для модифікації людського розуму. Генна інженерія людини вже існує у формі "генної терапії", і немає причин припускати, що ці методи не будуть використані для модифікації тих сторін тілесної природи людини, які забезпечують функції розуму.

150. Як ми згадували в параграфі 134, індустріальне суспільство очевидно входить у період серйозної напруги, почасти через проблеми з людською поведінкою, почасти через економічні й екологічні проблеми. Значна частина економічних та екологічних проблем системи виникає через те, як поводять себе люди. Відчуження, меншовартість, депресія, ворожість, протести; діти, що не хочуть учитися, молодіжні банди, наркоманія, зґвалтування, насилля над дітьми, інші злочини, небезпечний секс, підліткова вагітність, ріст населення, політична корупція, расове протистояння, жорстокі ідеологічні конфлікти, політичний екстремізм, тероризм, саботаж, антиурядові угруповання. Все це загрожує самому існуванню системи. Вона буде ЗМУШЕНА використовувати будь-які практичні методи для контролю людської поведінки.

151. Соціальні розколи, які ми сьогодні спостерігаємо, звичайно не є результатом простого випадку. Вони можуть бути тільки результатом тих умов життя, які система нав'язує людям. (Ми наполягаємо, що найбільш важливим з цих умов є руйнування потуги). Якщо система досягне успіху в здійсненні максимального контролю над поведінки людини, щоб забезпечити власне виживання, станеться ще один перелом в історії людства. У той час, як у минулому межі людської витривалості обмежували розвиток суспільства (як ми показали це в параграфах 143, 144), індустріально-технологічне суспільство буде здатне перебороти ці межі шляхом модифікації людських істот психологічними, біологічними чи обома методами разом. У майбутньому суспільні системи не будуть пристосовуватися до потреб людських істот. Навпаки, людські істоти будуть пристосовані до потреб системи. [27]

152. Взагалі кажучи, технологічний контроль над людською поведінкою навряд чи буде введений тоталітарним способом або хоча б шляхом свідомого рішення обмежити волю людини [28]. Кожен новий крок у завоюванні контролю над людським розумом буде зроблений як раціональна відповідь на проблему, з якою зіштовхується суспільство, наприклад рятування від алкоголізму, зменшення рівня злочинності, спонукання молодих людей до вивчення науки і технології. У багатьох подібних випадках буде приводитися виправдання з гуманітарних позицій. Наприклад, коли психіатр прописує антидепресант пацієнту в депресії, ясно, що це він робить для блага даної людини. Було б не гуманно позбавляти ліків того, хто їх потребує. Коли батьки посилають своїх дітей у Сильванські Навчальні Центри, щоб у тих шляхом маніпуляцій викликати захват у відношенні навчання, вони

роблять це для блага дітей. Може бути деякі батьки вважають, що людині не потрібно спеціальне навчання, щоб одержати роботу, що їх дітям не потрібно промивати мізки, роблячи їх комп'ютерними наркоманами. Але що вони можуть зробити? Змінити суспільство не в їхніх силах, і дитина може залишитися безробітною, якщо вона не буде навчена деяким навичкам. І вони посилають дитину в Сильван.

153. Таким чином, контроль над людською поведінкою буде введений не за допомогою розрахованого рішення влади, а шляхом соціальної еволюції (однак, така еволюція буде ШВИДКОЮ). Цьому процесу неможливо буде протистояти, оскільки кожне досягнення, розглянуте окремо, буде благом, чи, принаймні, буде здаватися, що зло через його застосування менше, ніж через незастосування (див. параграф 127). Наприклад, пропаганду можна використовувати для багатьох благих цілей - осуду насильства над дітьми чи расової нетерпимості [14]. Сексуальна грамотність безумовно корисна, але ефект її (у тій мірі, у якій вона корисна) полягає в передачі регуляторів сексуальної поведінки з-під контролю родини в руки держави, представленого системою загальної шкільної освіти.

154. Припустимо, що відкрито біологічну основу майбутніх кримінальних нахилів у дитини, і запропонована деяка генна терапія для усунення цього [29]. Звичайно, більшість батьків, у чиїх дітей виявлені ці нахили, будуть піддавати їх лікуванню. Було б не гуманно робити інакше, оскільки в такої дитини було б нещасливе життя, вона виросте він злочинцем. Але в багатьох примітивних суспільствах рівень злочинності був низьким, у порівнянні з нашим, незважаючи на те, що в них не було ні високотехнологічних методів виховання, ані чіткої системи покарань. Оскільки неймовірно, щоб у сучасної людини вроджена тенденція до злочинів була б вище, ніж у первісної, високий кримінальний рівень обумовлений у нашому суспільстві тим тиском, якій сучасні умови роблять на людей, і до яких багато хто не може пристосуватися. Таким чином, обробка, призначена для усунення кримінальних тенденцій є принаймні частина загальної перебудови людини для пристосування її до вимог системи.

155. Наше суспільство має тенденцію сприймати як "хворобу" різні думки чи вчинки, які незручні для системи, ймовірно тому, що коли індивідуум не відповідає системі, це болісно для нього і викликає проблеми в системи. Тому маніпуляція індивідуумом для пристосування його до системи виглядає як "лікування" від "хвороби", а отже є благом.

156. У параграфі 127 ми вказували, що використання технологічної новинки СПОЧАТКУ є необов'язковим, але малоймовірно, що воно ЗАЛИШАЄТЬСЯ таким з часом, оскільки технологія змінює суспільство так, що для індивідуума стає важко чи неможливо існувати без цієї технології. Це також вірно й у відношенні технології людської поведінки. У світі, де більшість дітей проходять через програми формування в них ентузіазму у відношенні навчання, батьки майже змушені проводити своїх дітей через такі програми, оскільки якщо вони цього не зроблять, то їхні діти виростуть неписьменними і, значить, що не матимуть можливості знайти роботу. Чи, нехай, розроблено процедуру, яка без небажаних побічних ефектів істотно зменшує психологічний стрес, від якого страждають багато людей у нашому суспільстві. Якщо більшість людей зволіє піддатися цій процедурі, тоді загальний рівень стресу в суспільстві буде знижений, і це дасть можливість системі збільшити тиск, який породжує стрес. У дійсності, щось подібне очевидно вже відбувається з одним з найбільш важливих психологічних інструментів нашого суспільства, який дає людям можливість знизити (чи принаймні тимчасово уникнути) стрес, а саме з індустрією розваг (див. параграф 147). Ми не зобов'язані користатися розвагами: немає законів, що примушують нас дивитися телевізор, слухати радіо, читати журнали. Однак розваги є способом для втечі від дійсності та зменшення стресу, від якого багато хто з нас став залежним. Усі згодні, що телевізор засмічує мізки, але майже всі дивляться його. Деякі відмовилися від телевізійної пристрасті, але люди, яких обходяться БЕЗ УСЯКИХ способів розваги надзвичайно нечисленні. (Однак, донедавна в людській історії більшість людей жила прекрасно обходячись тими розвагами, які мала кожна місцева спільнота, створеними для себе). Без індустрії розваг система ймовірно не змогла б просуватися вперед з таким рівнем стресу, з яким вона тисне на нас зараз.

157. Припустимо, що індустріальне суспільство виживе. У такому випадку технологія можливо наблизиться до повного контролю над поведінкою людини. Безсумнівно встановлено, що людські думки та вчинки мають головним чином біологічну основу. Експериментами показано, що такі почуття, як голод, радість, гнів і страх можна включати та виключати електричною стимуляцією відповідних ділянок мозку. Пам'ять може бути зруйнована впливом на ділянки мозку, спогади можна викликати електростимуляцією поверхні мозку. Ліками можна викликати галюцинації та змінювати поведінку. Нематеріальна людська душа може існувати, чи її може не бути, але очевидно, що якщо вона є, то істотно слабкіша біологічних основ людської поведінки. Якби це було не так, дослідники не могли б так легко маніпулювати людськими почуттями та поведінкою застосовуючи ліки та електричний струм.

158. Це можливо було б непрактично вживляти електроди всім людям у голови для їх підпорядкування керуванню влади. Але той факт, що людські думки та почуття настільки доступні біологічному втручанню показує, що проблема контролю людської поведінки - в основному справа техніки; це проблема на рівні нейронів, гормонів, складних молекул, тобто розв'язувана засобами науки. Враховуючи приголомшливий список досягнень нашого суспільства в розв'язанні технічних проблем, ймовірно припустити, що істотні досягнення в області контролю поведінки можуть бути досягнуті.

159. Чи зможе суспільний спротив запобігти впровадженню технологічного контролю людської поведінки? Очевидно, що такі спроби могли б бути зроблені, якби введення такого контролю було одночасним. Але оскільки технологічний контроль буде введений шляхом довгої послідовності малих змін, то усвідомленого й ефективного суспільного спротиву не буде. (Див. параграфи 127, 132, 153).

160. Для тих, хто думає, що все це звучить як наукова фантастика, ми нагадуємо, що учорашня фантастика - це сьогоднішня дійсність. Індустріальна революція радикально змінила оточуючий людину світ та спосіб її існування, і можна чекати тільки того, що технологія, усе більш і більш застосовувана до людського тіла та розуму змінить саму людину так само радикально, як і її оточення та спосіб життя.

ЛЮДСТВО НА РОЗДОРІЖЖІ

161. Але ми забігли вперед у нашій історії. Одна справа - це розробити в лабораторії серію психологічних чи біологічних методів для маніпуляції людською поведінкою, і зовсім інша - інтегрувати ці методи у функціонуючу систему суспільства. Ця остання проблема більш важка, ніж перша. Наприклад, у той час як технології освітньої психології безсумнівно працюють досить добре в "експериментальних школах", де вони розробляються, це зовсім не означає, що їх легко буде застосувати у всій системі освіти. Ми добре знаємо, що являє собою більшість наших шкіл. Учителів більше хвилює як відібрати в учнів ножі та пістолети, ніж упровадження новітніх технік навчання, які перетворюють їх у комп'ютерних кретинів. Тому, незважаючи на всі технічні досягнення, які стосуються поведінки, система на сьогоднішній день не досягла істотного успіху в контролі над людськими істотами. Людей, чия поведінка достатньо добре контролюється системою відносять до типу, який можна назвати "буржуазним". Але росте число тих, хто так чи інакше повстає проти системи: дармоїди, які живуть на дотації; члени молодіжних банд; сатанисти; нацисти; радикальні діячі екологічних рухів; і т.д.

162. Система в даний час веде запеклу боротьбу з проблемами, які загрожують її існуванню, серед цих проблем людська поведінка є найбільш важливою. Якщо система зможе досить швидко завоювати контроль над людською поведінкою, вона ймовірно виживе. Інакше вона зламається. Ми думаємо, що імовірніше за все це питання вирішиться протягом декількох наступних десятиліть, скажемо, від 40 до 100 років.

163. Припустимо, що система справиться з цією кризою. За цей час вона повинна вирішити, чи принаймні взяти під контроль головні проблеми, з якими вона зштовхнулася, зокрема "соціалізацію" людей; тобто зробити людей досить

слухняними, щоб їхня поведінка більше не загрожувало системі. Очевидно яких-небудь перешкод для розвитку технології не буде, і вона може розвиватися до свого логічного завершення, яке полягає в повному контролі над усією Землею, включаючи людських істот і всі інші найважливіші живі організми. Система може бути унітарною, монолітною організацією чи більш-менш фрагментарною структурою, яка складається з ряду організацій, що співіснують у взаємних зв'язках, включаючи елементи кооперації та конкуренції, точно так само як сьогодні уряд, корпорації та великі організації співробітничають і конкурують одна з одною. Людська свобода в основному зникне, оскільки індивідууми і малі групи будуть неспроможні проти великих організацій, озброєних супертехнологією й арсеналом створених психологічних та біологічних інструментів для маніпуляції людьми, а крім цього засобами спостереження та фізичного примусу. Тільки невелика кількість людей буде мати реальну владу, і навіть у них, ймовірно буде лише обмежена свобода, оскільки їхня поведінка також буде регулюватися; точно так само як сьогодні, наші політики та керівники корпорацій можуть зберігати свої посади лише поки їхня поведінка не виходить за деякі, дуже вузькі межі.

164. Не вважайте, що система зупинить подальший розвиток технологій керування людьми та природи відразу ж після того, як криза буде переборена і виживання системи не буде вимагати подальшого посилення контролю. Навпаки, коли лихоліття скінчаться, система буде збільшувати контроль над людиною та природою ще швидше, тому, що труднощі того роду, які вона зараз переживає, більше не будуть її стримувати. Виживання не є головна причина для посилення контролю. Як ми показали в параграфах 87-90, техніки та вчені займаються своєю роботою в основному як сурогатною діяльністю; тобто вони задовольняють свої потреби у потузі вирішуючи технічні проблеми. Вони будуть продовжувати робити це з неослабною запопадливістю, а серед найбільш цікавих і стимулюючих проблем, для них буде вивчення фізичної та психічної природи людини і втручання в її розвиток. Звичайно ж, для "блага людства".

165. Але припустимо іншу можливість, а саме що стреси прийдешніх десятиліть виявляться занадто серйозними для системи. Якщо вона зруйнується, то можливий період хаосу, "важких часів", подібних тим, які знала історія в різні епохи в минулому. Неможливо пророчити, до чого призведуть такі важкі часи, але в будь-якому випадку людській расі даний буде новий шанс. Найбільша небезпека стосується можливого відродження індустріальної системи в перші роки після її розпаду. Безсумнівно, буде безліч людей (особливо тих, хто жадібний до влади), які будуть прагнути змусити заводи працювати знову.

166. Отже, перед тими, хто ненавидить рабство, яке накладається індустріальною системою на людську расу, будуть стояти дві задачі. Перша: ми повинні діяти так, щоб збільшити суспільний стрес усередині системи таким чином, щоб збільшити імовірність того, що вона розпадеться чи ослабне настільки, щоб успішна революція проти її була б можливою. Друга: необхідно розробляти та пропагувати ідеологію, яка протистоїть технології та індустріальному суспільству, у тому випадку, якщо система стане досить слабкою. Така ідеологія повинна допомогти досягти того, що у випадку розпаду індустріального суспільства, його залишки будуть усунуті, так що систему не можна буде відновити. Заводи повинні бути зруйновані, технічні книги спалені і т.д.

ЛЮДСЬКЕ СТРАЖДАННЯ

167. Розпад індустріальної системи не буде результатом тільки лише революційних дій. Вона не стане вразливою для революційної атаки доти, доки її власні внутрішні проблеми розвитку не приведуть до найсерйозніших утруднень. Так що якщо система розпадеться, то це буде спонтанно або частково спонтанно, а частково за рахунок зусиль революціонерів. Якщо розпад буде несподіваним, багато людей загине, оскільки світ став перенаселений до такого ступеня, що він не зможе прокормити себе не вдаючись до розвинутої технології. Навіть якщо розпад буде досить поступовим, і зменшення чисельності населення відбудеться в основному за рахунок зниження народжуваності, а не за рахунок збільшення смертності, процес деіндустріалізації ймовірно буде дуже хаотичним і принесе багато страждань. Наївно думати, що технологія припинить своє існування плавним і керованим процесом, особливо тому, що технофіли будуть відчайдушно боротися за

кожен крок. Чи випливає з цього, що боротьба проти системи є жорстокістю? Можливо, але може й ні. По-перше, революціонери не зможуть зруйнувати систему доти, доки вона сама не буде в глибокій кризі, так що це буде просто одна з можливостей її неминучого розпаду, так що може виявитися, що революціонери, прискорюючи розпад навіть зменшать можливу шкоду.

168. По-друге, людина повинна збалансувати боротьбу та загибель проти втрати волі та достоїнства. Для багатьох з нас воля та достоїнство більш важливі, ніж довге життя і відсутність фізичного болю. Крім того, ми всі обов'язково вмремо, так ліпше зробити це борючись за виживання, ніж прожити довге, але порожнє і безглузде життя.

169. По-третє, зовсім не обов'язково, що виживання системи приведе до меншого страждання, чим руйнування системи. Система уже викликала і продовжує викликати постійне страждання в усьому світі. Древні культури, які сторіччями давали людям задовільні відносини один з одним і з навколишнім світом, розсіялися від контакту з індустріальним суспільством, а результатом став цілий набір економічних, екологічних і психологічних проблем. Одним з ефектів поширення індустріального суспільства стало глобальне порушення світового балансу традиційних регуляторів чисельності населення. Звідси - демографічний вибух із усіма його наслідками. Ще - психологічне страждання, широко розповсюджене в нібито благополучних західних країнах (див. параграфи 44, 45). Ніхто не знає, до чого приведе руйнування озонового шару, парниковий ефект та інші екологічні проблеми, які ще не можна передбачати. Крім того, як показало поширення ядерних технологій, нові досягнення науки не захищені від потрапляння в руки диктаторів і безвідповідальних країн Третього Світу. Як ви думаєте, що станеться, коли Ірак чи Північна Корея опанують генну інженерію?

170. "О!" - викликнуть технофіли, - "Наука це усе виправить! Ми переможемо неврожай, усунемо психологічне страждання, зробимо кожного здоровим і щасливим!". Ну, так, звичайно. Те ж саме говорили 200 років тому. Передбачалося, що Промислова Революція знищить бідність, зробить кожного щасливим і т.д. Дійсний результат виявився зовсім не таким. Технофіли безнадійно наївні (чи займаються самообманом) у своєму розумінні соціальних проблем. Вони не знають (чи воліють ігнорувати) той факт, що коли в суспільство вносяться великі зміни, які навіть здаються благими, вони викликають довгу послідовність інших змін, більшість з яких неможливо передбачити (параграф 103). Результатом є руйнування суспільства. Так що дуже імовірно, що намагаючись покінчити з убогістю і хворобами виводячи породу слухняних щасливих людей, технофіли створять суспільну систему, яка буде обтяжена проблемами, незмірно більшими, ніж нині існуюча. Наприклад, учені вихваляються, що вони покінчать з голодом, створюючи нові геномодифіковані рослини для їжі. Але це дозволить людству рости без обмежень, а добре відомо, що скупченість пзиведе до стресу та агресії. Це простий приклад ПЕРЕДБАЧУВАНОЇ проблеми, яка виникне. Ми підкреслюємо, що, як показав досвід минулого, технічний прогрес створює нові проблеми для суспільства швидше, ніж вирішує старі. Таким чином, буде потрібен довгий період спроб і помилок, щоб технофіли змогли усунути всі негаразди в Чудовому Новому Світі (якщо вони зможуть це зробити). А страждання тим часом буде дуже сильним. Так що виживання індустріального суспільства зовсім не означає менших страждань, ніж його розпад. Технологія загнала людську расу в глухий кут, з якого очевидно немає простого виходу.

ПОРЯТУНОК

171. Але припустимо тепер, що індустріальне суспільство переживе прийдешні десятиліття, усі неполадки із системи будуть усунуті та вона буде функціонувати гладко. Що це буде за суспільство? Ми розглянемо кілька можливостей.

172. Спочатку, дозвольте нам постулювати те, що комп'ютерні вчені зможуть розробити розумні машини, які будуть робити все краще, ніж людські істоти. У цьому випадку, імовірно, вся робота буде виконуватися величезними, високо організованими машинними системами без усяких зусиль з боку людини. Тут можливі два варіанти. Або машинам буде дозволено приймати всі рішення без нагляду людини, або контроль над ними людей буде збережений.

173. Якщо машинам буде дозволено приймати власні рішення, то результатів ми передбачити не можемо, оскільки неможливо здогадатися про те, як себе можуть поводити машини. Ми тільки вкажемо, що в цьому випадку доля людської раси буде віддана на милість машин. Можуть заперечити, що людство ніколи не буде настільки дурним, щоб віддати усю владу машинам. Але ми не вважаємо, що люди віддадуть владу добровільно, чи що машини її силою захоплять. Ми лише вважаємо, що людство може легко дозволити собі скотитися до такої залежності від машин, що в нього практично не буде іншого вибору, крім як погоджуватися з машинними рішеннями. У міру того, як суспільство та його проблеми стають усе більш і більш складними, а машини - усе більш і більш розумними, люди будуть дозволяти машинам приймати усе більше рішень за них, просто тому, що рішення, прийняті машинами призводять до кращих результатів, ніж прийняті людьми. Можливо, буде досягнута така стадія, коли рішення, необхідні для функціонування системи будуть настільки складними, що людські істоти будуть нездатні приймати їх розумно. На цій стадії машини одержать повний контроль. Люди просто не зможуть їх виключити, оскільки вони будуть настільки залежати від них, що це буде рівносильно самогубству.

174. З іншого боку, можливо, що людський контроль над машинами буде збережено. В цьому випадку середня людина зможе контролювати кілька своїх власних машин, таких як чи автомобіль комп'ютер, але контроль над великими системами буде в руках невеликої еліти - точнісінько так, як сьогодні, але з двома розходженнями. Завдяки удосконаленню техніки еліта буде мати більший контроль над масами; і, оскільки людська праця не буде більше необхідною, маси будуть надлишковою, марною ношею системи. Якщо еліта буде жорстока, вона може вирішити просто скоротити населення. Якщо ж вона буде гуманна, то буде використовувати психологічні та біологічні засоби для обмеження народжуваність доти, доки основна маса людства не зникне, залишивши світ у розпорядження еліти. Або ж, якщо еліту будуть складати м'якосерді ліберали, вони можуть вирішити відігравати роль добрих пастирів для іншої людської раси. Вони будуть бачити благо людства в тому, щоб фізичні потреби кожного були задоволені, щоб усі діти росли в психологічно стерильних умовах, щоб у кожного було корисне хобі, щоб він міг хоч чимось зайнятися, і щоб кожний, хто відчує незадоволеність проходив би "обробку" для лікування його "проблеми". Звичайно, таке життя буде настільки безглуздим, що люди повинні будуть піддаватися біологічній і психологічній обробці, щоб усунути їхні потреби в потузі чи забезпечити їх "задоволення" потуги яким-небудь нешкідливим хобі. Такі штучно створені людські істоти можливо будуть щасливі у своєму суспільстві, але очевидно, вони не будуть вільними. Їхній статус буде відповідником нинішньої домашньої тварини.

175. Але припустимо тепер, що комп'ютерні вчені не зможуть розробити штучний розум і людська праця залишиться необхідною. Навіть у цьому випадку машини будуть усе більш і більш брати на себе прості задачі, що призведе до надлишку робочої сили з низьким рівнем здібностей. (Ми бачимо, що це вже відбувається сьогодні. Існує безліч людей, які не можуть одержати роботу, через те, що їхній інтелектуально-психологічний рівень не відповідає тому, що необхідно для відповідності вимогам існуючої системи). На тих, хто збереже свої робочі місця будуть накладатися ще більш жорсткі вимоги. Від них зажадають постійного навчання, все більшої та більшої віддачі, їх змусять стати більш надійними, слухняними клітинками гігантського організму. Спеціалізованість їхніх задач буде також зростати, і тому їхня робота буде все далі й далі від реального світу, вона буде сконцентрована на одній малюсінькій ділянці реальності. Система буде використовувати всі можливі способи, психологічні та біологічні, щоб зробити людей більш слухняними, щоб розвинути в них здатності, потрібні системі та "задовольнити" їхню потребу в потузі у деяку спеціалізовану задачу. Але твердження про те, що люди в цьому суспільстві будуть слухняними, вимагає уточнення. Суспільство може вважати корисним зберегти дух конкуренції, знайшовши способи для спрямування його в таке русло, де він зможе служити потребам системи. Ми можемо представити суспільство майбутнього, у якому буде постійне змагання за владу та престиж. Але дуже імовірно, що вершин реальної влади будуть досягати далеко не всі (див. параграф 163). Дуже відразливе суспільство, у якому особистість задовольняє свою потребу в потузі тільки розштовхуванням безлічі людей з дороги та позбавляння цих людей ЇХНЬОЇ можливості долучитися до влади.

176. Можна розглянути інші сценарії, що включають більше можливостей розвитку, ніж ми обговорювали. Наприклад, може статися, що машини візьмуть більшість робіт, які мають реальну практичну цінність, а зайнятість людських істот збережеться в сфері несуттєвої праці. Можна припустити, також, що широкий розвиток індустрії сервісу забезпечить роботою людські істоти. Такі люди будуть витрачати свій час начищаючи іншим черевики, керуючи таксі, виготовляючи сувеніри один для одного, обслуговуючи інших як офіціанти і так далі. Такий кінець людської раси здається нам нестерпно нікчемним, і ми сумніваємося, що більшість людей знайшли би повноту життя в такій безцільній діяльності. Вони будуть шукати інших, небезпечних виходів з такого положення (наркотики, злочинність, "культи", екстремістські групи), якщо тільки їх не піддадуть біологічній та психологічній обробці для адаптації до описаного способу життя.

177. Немає потреби говорити. що сценарії, викладені вище, не вичерпують усіх можливостей. Вони лише вказують варіанти розвитку ситуації, які здаються нам найбільш ймовірними. Але ми не можемо уявити собі правдоподібних сценаріїв, що були б хоч небагато прийнятнішими, ніж ті, які тільки-но обговорювалися. Дуже імовірно, що якщо індустріально-технологічна система переживе наступні 40-100 років, за цей час у ній розів'ються цілком визначені риси: індивідууми (принаймні ті з них, які належать до "буржуазного" типу, інтегровані в систему, забезпечують її функціонування й отже, мають усю владу) будуть більш залежні ніж колись від великих організацій; вони будуть більш "соціалізовані" ніж колись, а їхні розумові здібності значною мірою (можливо, у максимально можливій) будуть створені штучним шляхом, а не випадком (чи волею Бога чи ще чим-небудь); те, що залишиться від дикої природи буде зведено в заповідники, які зберігатимуться під наглядом учених для досліджень (у такий спосіб власне дикої природи не залишиться). Імовірно, що через довший час (скажімо, кілька сторіч), ні людська раса, ні інші важливі живі організми не будуть існувати в такому вигляді, як ми їх знаємо зараз, оскільки один раз почавши зміну організмів за допомогою генної інженерії немає причини зупинятися в якій-небудь довільній точці. У такий спосіб ці зміни будуть продовжуватися поки людина й інші організми не будуть цілком трансформовані.

178. Безвідносно до того, що може статися - ми певні, що технологія створює для людських істот нове фізичне та соціальне середовище, яке радикально відрізняється від того спектра умов, до яких людську расу природний добір адаптував фізично та психологічно. Якщо людина не пристосується до цих нових умов шляхом штучних технічних перетворень, вона адаптується до них, пройшовши довгий та хворобливий шлях природного добору. Перший варіант більш ймовірний, ніж другий.

179. Краще було б усунути цю прогнилу систему цілком та прийняти все наслідки.

СТРАТЕГІЯ

180. Технофіли втягують нас у вкрай безрозсудну гонку за невідомим. Багато людей почасти розуміють, що нам несе технічний прогрес, однак вони поводяться пасивно, оскільки думають що це неминуче. Але ми (FC) не вважаємо це неминучим. Ми вважаємо, що цей процес можна зупинити, і тут ми дамо деякі вказівки на те, як це зробити.

181. Як ми заявляли в параграфі 166, двома головними задачами сьогодні є розвиток соціальної напруги та нестабільності в індустріальному суспільстві та розробка і пропаганда ідеології, яка протистоїть технології та індустріальній системі. Коли система стане досить ослабленою і нестабільною, революція проти технології стане можливою. Ситуація схожа на те, що відбувалося під час французької та російської революцій. Французьке і російське суспільства протягом попередніх десятиліть перед революціями виявляли зростаючі тенденції напруги та слабкості. Тим часом виникали ідеології, які пропонували новий принцип світового устрою, що радикально відрізняється від старого. У випадку Росії революціонери активно працювали для підриву старого правління. Потім, коли стара система потрапила під додатковий стрес (фінансова криза у Франції, військова поразка в Росії), її змела революція. Наші пропозиції в чомусь схожі на цю схему.

182. Нам заперечать, що французька та російська революції потерпіли поразку. Але в більшості революцій дві мети. Одна - це руйнування старої форми суспільства, а інша - побудова нової форми, пропонованої революціонерами. Французької і російської революції потерпіли поразку (на щастя!) у створенні нової форми суспільства, про яку мріяли їхні діячі, але в руйнуванні суспільства, яке існувало, вони були дуже успішними.

183. Ідеологія, щоб викликати захоплення та підтримку повинний мати як позитивні, так і негативні ідеали; вона повинна бути ЗА щось і одночасно ПРОТИ чогось. Позитивний ідеал, який ми пропонуємо є Природа. Тобто, ДИКА природа; ті сторони функціонування Землі та її живих істот, які не залежать від людського втручання і вільні від людського впливу та контролю. У поняття дикої природи ми включаємо також і природу людини в тих її аспектах функціонування людської індивідуальності, які не є об'єктом регулювання організованого суспільства, а представляють продукт випадку, волевиявлення чи Бога (в залежності від ваших філософських та релігійних переконань).

184. Природа дає довершений проти-ідеал стосовно технології з кількох причин. Природа (та, котра поза владою системи) протистоїть технології (яка намагається нескінченно розширити владу системи). Багато людей згодні, що природа прекрасна; очевидно, що вона має величезну привабливість для мас. Радикальні прихильники екологічних рухів УЖЕ проповідують ідеологію, яка звеличує природу в противагу технології [30]. Заради природи немає необхідності придумувати які-небудь химерні утопії чи нові типи суспільного устрою. Природа сама піклується про себе: Вона була спонтанним утвором, який існував задовго до будь-якого людського суспільства, і незліченні століття багато різних типів людських суспільств співіснували з природою, не наносячи їй значного збитку. Тільки з приходом промислової революції вплив людського суспільства на природу став воістину жахаючим. Для того, щоб зняти тиск із природи немає необхідності створювати особливий тип суспільної системи, потрібно лише усунути індустріальне суспільство. Звичайно, це не вирішить усіх проблем. Індустріальне суспільство вже завдало колосальної шкоди природі і для зцілення цих ран потрібен дуже довгий час. Крім того, навіть доіндустріальні суспільства нанесли природі істотний збиток. Як би то не було, усунення індустріального суспільства буде великою подією. Воно усуне гірший вид тиску на природу та її рани почнуть зцілятися. Воно припинить розширення контролю природи (включаючи людську природу) з боку людського суспільства. Який би тип суспільства не виник після розпаду індустріальної системи, ми впевнені, що більшість людей буде жити ближче до природи, оскільки під час відсутності розвинутих технології не існує іншого способу ВИЖИТИ. Щоб прогодувати себе, люди повинні стати селянами, пастухами, рибалками, мисливцями, тощо. І, взагалі кажучи, місцева самодостатність буде збільшуватися, оскільки втрата розвинутих технологій та далеких комунікацій обмежить здатність урядів та інших великих організацій контролювати малі громади.

185. Що ж до негативних наслідків усунення індустріального суспільства - ну, ви ж не можете їсти пиріг і одночасно його зберігати. Щоб отримати що-небудь потрібно пожертвувати чимось іншим.

186. Більшість людей ненавидить психологічні конфлікти. З цієї причини вони уникають серйозно думати про важкі соціальні проблеми, їм подобається, щоб ці проблеми підносилися їм у простих, чорно-білих поняттях: ЦЕ - добре, а ЦЕ - погано. Революційна ідеологія тому повинна розроблятися на двох рівнях.

187. На більш високому рівні ця ідеологія повинна звертатися до людей інтелігентних, мислячих та раціональних. Мета - створити ядро з людей, які будуть протистояти індустріальній системі на раціональній, продуманій основі, з повним розумінням розглянутих проблем і протиріч, а також тієї ціни, якої буде коштувати усунення індустріальної системи. Особливо важливо залучити людей такого типу, оскільки вони здатні і можуть бути засобом впливу на інших. До цих людей потрібно звертатися на максимально можливому раціональному рівні. Ніколи не слід навмисно спотворювати факти, уникати нестриманості в мові. Це не означає, що зовсім не потрібно звертатися до їхніх емоцій, але роблячи це варто

уникати перекручування правди чи чого-небудь подібного, що може порушити інтелектуальну респектабельність цієї ідеології.

188. На другому рівні ідеологію варто розробляти в спрощеній формі, яка дозволить недумаючій більшості побачити конфлікт технології та природи в однозначних термінах. Але навіть на цьому другому рівні ідеологія не повинна бути виражена мовою нетерпимою, дешевою, ірраціональною, щоб не відштовхнути людей раціонального інтелектуального типу. Дешева нетерпима пропаганда іноді дає яскраві, короткі виграші, але у більшому масштабі часу вигідніше зберігати вірність малої групи інтелігентних людей, ніж розпалювати пристрасті недумаючої мінливої юрби, яка змінює свої прихильності як тільки приходить хто-небудь новий з більш яскравими пропагандистськими гаслами. Однак, пропаганда, яка піднімає чернь може бути необхідна коли система знаходиться поблизу колапсу, у кінцевій боротьбі між ідеологіями, які суперничають, щоб визначити яка з них буде домінувати після руйнування старого світу.

189. До цієї заключної боротьби, революціонерам не слід очікувати, що більшість людей буде на їхньому боці. Історію роблять активні малі групи, а не більшість, яка рідко має чітку й осмислену ідею про те, чого воно насправді хоче. Поки справа не дійшла до цього останнього поштовху до революції [31], задачею революціонерів буде в більшому ступені створення малого ядра глибоко відданих людей, ніж завоювання минущої підтримки більшості. Що до цієї більшості - досить поінформувати їх про існування нової ідеології та часто про це нагадувати; хоча, звичайно, було б бажано одержати підтримку більшості до тих меж, щоб не послабляти ядро вірних людей.

190. Будь-які соціальні конфлікти допомагають дестабілізувати систему, але потрібно обережно відноситься до того, якого роду конфлікти підтримувати. Головна лінія конфлікту повинна проходити між масами народу та владною елітою індустріального суспільства (політики, вчені, високопосадові керівники бізнесу, урядові чиновники, тощо). Вона НЕ повинна проходити між революціонерами і масою народу. Наприклад, було б поганою стратегією для революціонерів засуджувати американців за їхню пристрасть до споживання. Замість цього потрібно зображувати середнього американця як жертву рекламної та маркетингової індустрії, яка дражнить його і змушує купувати купи брухту, що йому не потрібний, та що це дуже погана компенсація за його втрачену свободу. Кожен підхід повинний бути узгоджений з фактами. Це лише питання відношення - чи обвинувачуєте ви рекламну індустрію за маніпулювання публікою чи звинувачуєте публіку за те, що вона дозволяє собою маніпулювати. Стратегічно важливо уникати обвинувачення публіки.

191. Варто двічі подумати, перш ніж підтримувати будь-який соціальний конфлікт, який не проходить між пануючою елітою (яка володіє технологію) та звичайною публікою (над якою технологія простирає свою владу). З одного боку, інші конфлікти мають тенденцію відволікати увагу від важливих проблем (пануюча еліта та звичайний народ; технологія та природа); з іншого боку конфлікти можуть підсилювати технологізацію, оскільки кожна сторона в такому конфлікті хоче використовувати силу технології щоб здолати свого супротивника. Це добре помітно в міждержавних конфліктах, а також в етнічних конфліктах усередині держави. Наприклад, в Америці багато лідерів чорного руху жадають сили для американських негрів, направляючи їх у технологічну владну еліту. Вони хочуть, щоб було більше чорних чиновників, учених, бізнесменів, тощо. На цьому шляху вони допомагають поглинути афроамериканську культуру технологічною системою. Узагалі кажучи, варто підтримувати тільки ті соціальні конфлікти, які укладаються в рамки відносин "еліта проти звичайних людей", "технологія проти природи".

192. Відмова від підтримки етнічних конфліктів також означає відмову від войовничого захисту прав меншостей (див. параграфи 21, 29). Навпроти, революціонери повинні підкреслювати той факт, що хоча меншості страждають у тому чи іншому ступені від нерівності, але ця нерівність не є першорядною. Наш справжній ворог - індустріально-технологічна система, і в боротьбі проти її етнічні розходження не істотні.

193. Той тип революції, який ми маємо на увазі не обов'язково включає збройне повстання проти якого-небудь уряду. Вона може включати чи не включати

фізичне насильство, але вона не буде ПОЛІТИЧНОЮ революцією. Її фокус - технологія та економіка, а не політика. [32]

194. Незаперечно, революціонери повинні УНИКАТИ одержувати політичну владу, законними чи незаконними способами доти, доки напруга в індустріальній системи не дійде до небезпечної межі і вона доведе свою неспроможність в очах більшості людей. Припустимо, наприклад, що деяка "зелена" партія перемогла на виборах у Конгрес Сполучених Штатів. Щоб не змінювати своєї ідеології, вони повинні почати рішучі та сміливі заходи для того, щоб припинити ріст економіки і почати її скорочення. Для середньої людини результати цього були б жалюгідними: масове безробіття, дефіцит товарів, тощо. Навіть якби найбільш хворобливі наслідки можна було б запобігти надгуманним умілим керуванням, люди були б змушені відмовлятися від предметів розкоші до яких вони звикли. Невдоволення б росло, "зелена" партія позбавилася б влади і революціонери постраждали б від серйозного відкоту до минулого. З цієї причини революціонери не повинні намагатися одержати політичну владу доти, доки система сама не потрапить у таке безлад, що будь-які труднощі будуть здаватися похідними від неї, а не від політиків і революціонерів. Революція проти технології очевидно буде революцією аутсайдерів, революцією знизу а не згори.

195. Така революція повинна бути міжнародною та всесвітньою. Її не можна здійснити на міжнаціональній основі. Усякий раз, коли б ми припустили, що Сполучені Штати, наприклад виявилися б відрізаними від технічного прогресу й економічного росту, люди впали б в істерику, і почали б волати, що якщо ми відстанемо в технології, японці нас обженуть. Святі роботи! Світ полетить шкереберть, якщо японці продадуть більше автомобілів, ніж ми! (Націоналізм - найбільший покровитель розвитку технології). Більш резонні заперечення полягають у тому, що якщо відносно демократичні нації світу відмовляться від технології, у той час, як моторошні диктаторські країни - Китай, В'єтнам, Північна Корея продовжать розвиток технології, то очевидно, що ці диктатори поневолять світ. От чому індустріальна система повинна бути атакована всіма націями одночасно, у максимально можливому ступені. Звичайно, немає впевненості в тому, що індустріальна система може бути зруйнована приблизно одночасно в усьому світі, і здається навіть більш ймовірним, що спроба скинути систему може привести навпаки до її диктаторського домінування. На цей ризик потрібно піти. Чи варто говорити, що різниця між "демократичною" індустріальною системою і диктаторською мізерна, у порівнянні з розходженнями індустріального та неіндустріального суспільства [33]. Можна навіть стверджувати, що індустріальна система, контрольована диктаторами краща, оскільки система такого роду довела свою неефективність, отже її легше зруйнувати. Наприклад, гляньте на Кубу.

196. Революціонери можуть позитивно оцінювати міри, спрямовані на зв'язування світової економіки в єдине ціле. Угоди про свободу торгівлі, такі як NAFTA і GATT очевидно погані для навколишнього середовища в короткому масштабі часу, але в далекій перспективі вони вигідні, оскільки підсилюють економічну взаємозалежність держав. Легше зруйнувати індустріальну систему в усьому світі, коли світова економіка настільки об'єднана, що її розпад в одній з головних держав приведе до розпаду у всіх індустріалізованих країнах.

197. Деякі гнуть лінію, що сучасна людина має занадто багато влади, занадто багато контролю над природою; вони призивають до більш пасивної позиції людської раси. У кращому випадку вони не зовсім ясно усвідомлюють це, оскільки не розрізняють владу ВЕЛИКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ та владою ОСОБИСТОСТЕЙ і МАЛИХ ГРУП. Відстоювати позицію безсилля та пасивності - це помилка, оскільки люди ПОТРЕБУЮТЬ сили. Сучасна людина як колективна сутність - тобто індустріальна система - має колосальну владу над природою, і ми (FC) розглядаємо це як зло. Але сучасні ОСОБИСТОСТІ та МАЛІ ГРУПИ ОСОБИСТОСТЕЙ мають куди меншу владу, ніж примітивні люди. Взагалі кажучи, величезна влада "сучасної людини" над природою здійснюється не особистостями та малими групами, а великими організаціями. Середній сучасний індивідуум може володіти технологічною владою, яка йому дозволена, щоб діяти тільки у вузьких межах і під наглядом та контролем системи. (Вам потрібна ліцензія на все, а ця ліцензія дається з цілим набором правил та обмежень). У особи є тільки та технологічна сила, яку система дозволяє їй мати. Її ОСОБИСТА влада над природою невелика.

198. Примітивні ІНДИВІДУУМИ та МАЛІ ГРУПИ дійсно мали у своєму розпорядженні значну владу над природою; чи краще сказати, УСЕРЕДИНІ природи. Коли первісній людині була потрібна їжа, вона знала як знайти та приготувати їстівні корінці, як вистежити й здолати звіра знаряддями, зробленими єю самою. Вона знала, як захистити себе від спеки, холоду, дощу, небезпечних тварин, тощо. Але примітивна людина відносно мало шкодила природі, оскільки КОЛЕКТИВНА влада примітивного суспільства над природою була незначною у порівнянні з КОЛЕКТИВНОЮ владою індустріального суспільства.

199. Замість того, щоб призивати до безсилля та пасивності потрібно доводити, що влада ІНДУСТРІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ повинна бути зруйнована, і це значно ЗБІЛЬШИТЬ силу та волю ІНДИВІДУУМІВ і МАЛИХ ГРУП.

200. Доки індустріальна система не буде до кінця розтрощена, її руйнування повинне бути ЄДИНОЮ метою революціонерів. Інші цілі відволікатимуть увагу та енергію від цієї головної мети. Більш важливо те, що якщо революціонери дозволять собі мати цілі, відмінні від руйнування технології, їх постійно буде спокушати можливість використовувати технологію як інструмент для досягнення цих інших цілей. Якщо вони піддадуться цій спокусі, то потраплять назад у технологічну пастку, оскільки сучасна технологія - це об'єднана, складно організована система, і намагаючись зберігати ЯКУ-НЕБУДЬ технологію, їм доведеться зберігати БІЛЬШІСТЬ технологій, отже вони скінчать тим, що пожертвують лише символічною частиною технології.

201. Припустимо, наприклад, що революціонери вибрали як мету "соціальну справедливість". Людська природа така, що соціальна справедливість не може виникнути сама собою; її потрібно затверджувати силою. Для цього силового рішення революціонери повинні будуть зберегти централізовану організацію та контроль. Для цього їм знадобляться засоби далекого зв'язку і транспорту, а отже, уся технологія, необхідна для підтримки систем транспорту та зв'язку. Для того, щоб годувати і вдягати людей їм знадобиться сільськогосподарська і промислова технологія. І так далі. Так що спроба встановити соціальну справедливість змусить їх зберегти велику частку технологічної системи. Ми не маємо нічого проти соціальної справедливості, але їй не можна дозволяти впливати на скинення технологічної системи.

202. Для революціонерів спроби атакувати систему без використання ЯКОЇ-НЕБУДЬ сучасної технології були б безнадійними. Через брак іншого, вони повинні використовувати засоби комунікацій для поширення своїх послань. Але вони повинні використовувати сучасну технологію тільки для ОДНІЄЇ мети: для атаки на технологічну систему.

203. Уявіть собі алкоголіка, який сидить з барилом вина. Припустимо він почне умовляти себе: "Вино зовсім не шкідливе для вас, якщо вживати його помірно. Кажуть навіть, що невеликі дози вина корисні! Мені не зашкодить, якщо я небагато вип'ю..." Ми всі добре знаємо, що відбудеться. Ніколи не забувайте, що людська раса та технологія - точнісінько як алкоголік і барило вина.

204. Революціонерам варто мати максимально можливе число дітей. Є строгі наукові свідчення, що соціальні відносини значною мірою передаються в спадщину. Зовсім не обов'язково, що соціальні відносини є прямим наслідком генетичної конституції, але очевидно персональні риси, у контексті нашого суспільства, роблять людину більш схильною до тих чи інших суспільних відносин. Проти цього відкриття висловлювалися обвинувачення, але очевидно вони ідеологічно обумовлені. У будь-якому випадку ніхто не стане заперечувати, що в середньому діти дотримують тих же соціальних позицій, що і їхні батьки. На наш погляд не має значення, передаються ці відношення генетично чи шляхом виховання. У будь-якому випадку, вони ПЕРЕДАЮТЬСЯ.

205. Лихо у тому, що багато людей, які схильні до повстання проти індустріальної системи також стурбовані проблемами перенаселення, отже вони намагаються мати мало дітей чи не мати їх зовсім. У цьому випадку вони залишають світ тим людям, які підтримують, чи принаймні згодні з індустріальною системою.

Для того, щоб забезпечити сильне наступне покоління революціонерів, нинішнє покоління повинне відтворити себе з надлишком. У цьому погіршення проблеми перенаселення позначиться слабко. І більш важливою проблемою є скинення індустріальної системи, оскільки після цього населення у світі з необхідністю зменшиться (див. параграф 167); у той же час, якщо індустріальна система виживе, вона продовжить розробку нових харчових технологій, які можуть забезпечити ріст світового населення майже безмежно.

206. У плані революційної стратегії ті пункти, на яких ми наполягаємо абсолютно відносяться до того, що єдиною невідкладною метою повинне бути усунення сучасної технології, і ні одній іншій меті не можна дозволяти суперничати з нею. До всього іншого революціонери повинні підходити емпірично. Якщо досвід їм указує, що деякі з рекомендацій, даних у попередніх параграфах не дадуть добрих результатів, тоді від цих рекомендацій варто відмовитися.

ДВА ВИДИ ТЕХНОЛОГІЇ

207. Можливо, нам заперечать, що запропонована нами революція потерпить поразку оскільки (як стверджують), на протязі всієї історії технологія завжди прогресувала, і ніколи навпаки, а тому технологічний регрес неможливий. Але це твердження помилкове.

208. Ми розрізняємо два види технології, які ми будемо називати малою технологією (технологія малих масштабів) та організаційно-залежною технологією. Мала технологія - та, що використовується малими громадами без зовнішньої підтримки. Організаційно-залежна технологія залежить від широкомасштабної організації суспільства. Нам невідомі випадки регресу малої технології. Але організаційно-залежна технологія ДІЙСНО регресувала, коли руйнувалася громадська організація, від якої вона залежала. Приклад: коли Римська Імперія розпалася, мала технологія римлян збереглася, оскільки будь-який сільський ремісник міг збудувати, наприклад, водяний млин, будь-який умілий коваль міг виготовити сталь римським методом, тощо. Але організаційно-залежна технологія римлян регресувала. Їхні акведуки були зруйновані і ніколи більше не відновлені. Їхня технологія будівництва доріг була втрачена. Римська система міських санітарних споруд була забута, і лише з недавніх пір чистота європейських міст стала відповідати римським стандартам.

209. Причина, через яку нам здається, що технологія завжди прогресує, у тому, що за сторіччя-два до Промислової Революції вся технологія була маломасштабною. Але більшість технологій, створених з часу Промислової Революції є організаційно-залежними. Візьміть для прикладу холодильник. Без деталей, виготовлених заводським способом чи виробничих потужностей машинобудівного заводу ніякому місцевому умільцю практично неможливо його виготовити. Якщо ж якимсь дивом йому б удалося його зробити, це було б даремно без надійного джерела електричної енергії. Ну, можна побудувати греблю й установити генератор. Для генераторів потрібні великі кількості мідного дроту. Уявіть собі виготовлення такого дроту без сучасних машин. А відкіля взяти газ для охолодження? Набагато легше було б спорудити льодовик чи зберігати їжу висушуванням та засолюванням, як це і робили до винаходу холодильника.

210. У такий спосіб очевидно, що коли один раз індустріальна система буде зруйнована, технологія холодильників прийде в занепад. Це вірно й у відношенні інших організаційно-залежних технологій. І коли ця технологія буде втрачена для одного чи декількох поколінь, то для її відновлення будуть потрібні століття, точно так само як і для того, щоб створити її в перший раз. Збережені технічні книги будуть нечисленні та розрізнені. Індустріальне суспільство, якщо будувати його із самого початку, без зовнішньої допомоги, може здійснитися тільки як серія етапів: вам потрібні інструменти, щоб створювати інструменти, щоб створювати інструменти... Потрібен довгий процес економічного розвитку та прогресу в організації суспільства. І навіть під час відсутності ідеології, яка протистоїть технології немає причин вірити, що хто-небудь буде зацікавлений у відновленні індустріального суспільства. Ентузіазм із приводу "прогресу" - це явище характерне виняткове для сучасного суспільства, і очевидно він був відсутній до 17 століття.

211. В кінці середньовіччя існували чотири основних в однаковій мірі "розвинутих" цивілізації: Європа, Ісламський світ, Індія та Далекий Схід (Китай, Японія, Корея). Три з них залишилися більш-менш стабільними, і тільки Європа стала динамічною. Ніхто не знає, чому Європа стала динамічною в цей час; у істориків є свої теорії, але це лише спекуляції. У будь-якому випадку, зрозуміло, що швидкий розвиток до технологічної форми суспільства відбувається тільки за певних умов. Так що немає причин думати, що тривалий технологічний регрес не може бути викликаним.

212. Чи буде суспільство В КІНЦЕВОМУ РАХУНКУ знову розвиватися в напрямку індустріально-технологічної форми? Можливо, але немає потреби про це турбуватися, оскільки ми не можемо передбачити чи контролювати події через 500 чи 1000 років. Ці проблеми будуть вирішувати люди, які будуть жити у той час.

НЕБЕЗПЕКА ЛІВАЦТВА

213. Через свою потребу в бунті та членстві у русі, ліваків, чи людей подібного психологічного типу часто залучають бунтарські рухи, цілі яких та членство в яких спочатку не є лівацькими. Приплив лівих може легко перетворити не-лівацький рух у лівацький, так що лівацькі цілі замінять чи спотворять початкові цілі руху.

214. Щоб уникнути цього, рух, який піднімає природу та протистоїть технології повинен зайняти непохитну анти-лівацьку позицію та уникати будь-якого співробітництва з ліваками. Лівацтво у тривалій перспективі несумісне з дикою природою, волею людини та знищенням сучасної технології. Ліваки - колективісти; їх мета - зв'язати разом увесь світ (природу та людську расу) у єдине ціле. Але це припускає керівництво природою і життям людини з боку організованого суспільства та вимагає розвинутих технологій. Ви не можете мати об'єднаний світ без швидкого транспорту та комунікацій, ви не можете змусити всіх людей любити один одного без витонченої психологічної техніки, ви не можете мати "плановане суспільство" без технологічної бази. Крім того, ліваками рухає жага влади на колективній основі, через ототожнення себе з масовим рухом чи організацією. Очевидно, ліві ніколи не відмовляться від технології, оскільки вона є занадто цінним джерелом колективної влади.

215. Анархіст [34] теж шукає влади, але він шукає її для індивідуумів та малих груп; він хоче щоб індивідууми та малі групи могли контролювати обставини свого власного життя. Він протистоїть технології, оскільки вона робить малі групи залежними від великих організацій.

216. Може здатися, що деякі ліваки протистоять технології, але вони будуть це робити доки самі вони будуть аутсайдерами, а технологічну систему будуть контролювати інші. Якщо лівацька ідеологія стане коли-небудь домінуючою в суспільстві, технологічна система стане інструментом у руках ліваків і вони з ентузіазмом будуть підтримувати її ріст. Вони в такий спосіб будуть поводитися так само, як багато разів у минулому. Коли більшовики в Росії були аутсайдерами, вони хоробро боролися з цензурою і таємною поліцією, вони захищали право самовизначення для національних меншостей, тощо; але коли вони самі прийшли до влади, то встановили ще більш тверду цензуру, створили більш жорстоку таємну поліцію, ніж ту, що існувала при царях та придушували національні меншості так само як і колись. У Сполучених Штатах декілька десятиліть тому, коли ліваки були у меншості в університетах, лівацькі професори були затятими поборниками академічної свободи, але сьогодні, у тих університетах, де ліваки сталі домінувати, вони показали себе готовими відкинути всяку академічну свободу (Це називається "політична коректність"). Те ж саме відбудеться і з ліваками та технологією: вони будуть використовувати її для придушення всякого інакомислення, якщо одержать над нею контроль.

217. У ранніх революціях ліваки найбільш прагнучого до влади типу завжди спочатку кооперувалися з не-ліваками, а потім обманювали їх, захоплюючи владу собі. Робесп'єр зробив це під час Французької Революції, більшовики - під час Російської Революції, комуністи в Іспанії 1938 року, а Кастро та його

послідовники - на Кубі. Знаючи минулу історію ліваків, сьогодні для не-лівих революціонерів було б украй нерозумно співробітничати з ними сьогодні.

218. Різні мислителі вказували, що лівацька ідеологія є свого роду релігією. Звичайно це не релігія в строгому розумінні цього слова, оскільки лівацька доктрина не постулює існування якої-небудь надприродної істоти. Але для ліваків їхнє вчення грає таку ж роль, як релігія в житті інших людей. Лівак ПОВИНЕН вірити у своє вчення; воно грає життєво важливу роль у його психічному стані. Його вірування важко змінити логікою чи фактами. Він глибоко переконаний, що лівацьке вчення є морально Правильним, з великої букви П, і що він сам не тільки має право, але зобов'язаний нав'язувати лівацьку мораль кожному. (Однак, багато хто з тих людей, яких ми позначаємо терміном "ліваки" не думають про себе як про ліваків і не сталі б характеризувати свою систему вірувань як лівацьке вчення. Ми використовуємо термін "лівацьке вчення" оскільки не знаємо кращого слова для позначення того спектра подібних переконань, які включають рух феміністів, борців за права гомосексуалістів, за політичну коректність, тощо, та оскільки ці рухи мають виражене споріднення з колишніми ліваками. Див. параграфи 227-230).

219. Ліваки є тоталітарною силою. Коли б вони не приходили до влади, вони намагалися вторгнуться в кожен куточок приватного життя, та змусити силою кожного думати відповідно до їхніх шаблонів. Почасти це відбувається через квазірелігійний характер лівацького вчення; все, суперечне йому представляє Гріх. Більш важливо те, що лівацтво є тоталітарним через прагнення ліваків до влади. Лівак шукає задоволення своїх потреб в потузі через ідентифікацію себе із суспільним рухом та намагається пройти потугу, беручи участь у досягненні цілей цього руху (див. параграф 83). Але не має значення, як далеко зайшов рух у досягненні своїх цілей - лівак ніколи не буває вдоволений, оскільки його активність є сурогатною діяльністю (див. параграф 41). Тобто, реальним мотивом дій лівака не є досягнення цілей його вчення; насправді їм рухає відчуття сили, яку він одержує борючись за соціальні цілі та досягаючи їх [35]. Отже, лівий ніколи не буде вдоволений тими цілями, яких він уже досяг; його потреба в потузі завжди жене його до якоїсь нової мети. Лівак хоче рівних можливостей для меншостей. Коли цей результат досягнуть, він наполягає на статистичній рівності досягнень меншостей. І доти, доки хтось ховає в куточку своєї свідомості негативне відношення до якої-небудь меншості, лівий повинний його переконати. Етнічних меншостей недостатньо; нікому не дозволено мати негативне відношення до гомосексуалістів, інвалідів, повним, літнім, гидким і так далі, і так далі. Недостатньо того, що громадськість інформована про шкоду паління; попередження повинне бути надруковане на кожній пачці сигарет. Реклама сигарет повинна бути обмежена, якщо не заборонена зовсім. Активісти ніколи не заспокояться, доки тютюн не буде поза законом, потім вони візьмуться за алкоголь, зайве харчування, тощо. Активісти боролись проти суворих тілесних покарань дітей, що безумовно вірно. Але тепер вони хочуть заборонити навіть шльопати дитину. Коли вони доможуться цього, вони захочуть заборонити ще щось, що вони вважають неправильним, потім ще що-небудь, потім ще. Вони не заспокояться, поки не одержать повний контроль над усяким вихованням дітей. А потім вони виберуть собі інше поле діяльності.

220. Припустимо, що ви попрохали лівака зробити список УСЬОГО, що він вважає неправильним у нашому суспільстві, а потім, припустимо, що ви задовольнили КОЖНУ його вимогу. Можна з упевненістю сказати, що через пару років більшість ліваків знайде що-небудь нове, про що варто подбати, деяке нове соціальне "зло", яке вимагає виправлення - повторимо, що лівим у меншому ступені рухає пригніченість соціальними болячками, ніж прагнення задовольнити власну потребу в потузі застосуванням своїх ідей у суспільстві.

221. Через обмеження, які накладаються на їхні думки та поведінку високим рівнем соціалізації, багато ліваків не можуть прагнути до влади так, як це роблять інші люди. Для них прагнення до влади має тільки один морально прийнятний варіант, який полягає в боротьбі за застосування їхньої моралі до кожного.

222. Ліваки, особливо надсоціалізованого типу, являють собою Щирих

Віруючих, у сенсі книги Еріка Хоффера "Щирий Віруючий". Але не всі Щирі Віруючі володіють тим же психологічним типом, як ліваки. Очевидно, наприклад, що правовірні нацисти дуже психологічно відрізняються від правовірних ліваків. Завдяки своїй особистій відданості ідеї, Щирі Віруючі є корисним, можливо необхідним компонентом будь-якого революційного руху. Ми повинні визнати, що не знаємо, як поступати з виникаючою тут проблемою. Ми не уявляємо, як використовувати енергію Щирих Віруючих у революції проти технології. Все, що ми можемо сказати, це те, що Щирий Віруючий буде безпечний для такої революції, доки його задачі обмежені винятково руйнуванням технології. Якщо його залучає інша ідея, він може захотіти використовувати технологію як інструмент для досягнення цієї іншої мети (див. параграфи 220, 221).

223. Деякі читачі можуть зауважити: "Всі ці розмови про ліваків - суцільна дурниця. Я знаю Джона та Джейн, вони ліві, й у них немає всіх цих тоталітарних тенденцій". Вірно, багато ліваків, можливо навіть більшість - це порядні люди, які щиро вірять у терпимість до цінностей інших (до деякої межі), і вони не стали б використовувати витончені методи для досягнення своїх соціальних цілей. Наші зауваження щодо ліваків не звернені проти кожного лівого індивіда, вони описують загальний характер лівих, як руху. А загальний характер руху не обов'язково визначається чисельним співвідношенням різних типів людей, залучених у цей рух.

224. Ті люди, які приходять до влади в лівих рухах звичайно відносяться до типу найбільш жадібних до влади, оскільки саме вони сильніше за все прагнуть до цього. Коли такі особистості захоплюють владу в лівому русі, багато ліві більш помірних типів бувають внутрішньо незгодні з багатьма діями своїх лідерів, але не можуть зібратися разом для протесту. Їм ПОТРІБНА їхня віра в рух, і оскільки вони не можуть відмовитися від цієї віри, вони слідують за своїми лідерами. Правда, ДЕЯКІ ліві мають мужність протистояти виникаючим тоталітарним тенденціям, але звичайно вони виявляються в програші, оскільки владні типи краще організовані, більш безжалісні; ці макіавеллісти подбали про створення для себе міцного владного фундаменту.

225. Ці явища чітко проявилися в Росії та інших країнах, які потрапили під владу лівих. Аналогічно, перед розпадом комунізму в СРСР, ліві на Заході рідко критикували цю країну. Притиснуті до стінки, вони могли б погодитися, що в СРСР багато чого неправильно, але вони намагалися знайти виправдання для комуністів та починали говорити про помилки Заходу. Вони завжди виступали проти західного військового опору комуністичній агресії. Ліві в усьому світі хоробро виступали проти воєнних дій США у В'єтнаму, але коли СРСР вторгся в Афганістан, вони не зробили нічого. Не те, щоб вони погодилися з радянськими діями; але через свою ліву віру, вони просто не могли знаходиться в опозиції до комунізму. Сьогодні, у тих університетах, де "політична коректність" стала домінуючою, можливо є багато лівих, які потай не згодні з придушенням академічних свобод, але вони все одно нічого не роблять.

226. Отже той факт, що багато окремих лівих є м'якими та цілком терпимими людьми, ніяким чином не звільняє лівацтво в цілому від тоталітарних тенденцій.

227. Наше обговорення лівого руху має серйозне слабке місце. Все ще не ясно, що ми розуміємо під терміном "лівий". Але очевидно з цим нічого не зробиш. Сучасне лівацтво розбите на цілий спектр активістських рухів. Однак не всі такі рухи є лівими, а деякі з них (наприклад, радикальні захисники навколишнього середовища) очевидно містять у собі особливості обох типів, як лівих, так і не-лівих, котрі заслуговують кращого, ніж співробітництво з лівими. Різновиди лівих плавно переходять у різновиди не-лівих, і ми самі часто бували в скрутному положенні, вирішуючи чи відноситься дана людина до лівих чи ні. Доти, доки ця проблема не вирішена в цілому, нашу концепцію лівацтва подано в цій дискусії, і ми тільки можемо порадити читачу вирішувати самому, хто лівий, а хто ні.

228. Але було б корисним перелічити деякі риси для розпізнання лівака. Не можна, звичайно відноситися до цих ознак як до догми. Деякі люди можуть мати одні з цих ознак, але не бути лівими, деякі ліві можуть не мати жодної з цих ознак. Але, знову ж це на ваш розсуд.

229. Лівий орієнтований на широкомасштабний колективізм. Він підкреслює обов'язки індивідууму перед суспільством, та обов'язок суспільства піклуватися про індивідуума. Він негативно відноситься до індивідуалізму. Він часто вибирає моралістський тон. Він виступає за контроль над особистою зброєю, за сексуальну освіту та інші психологічні "освітницькі" методики за планування, за стверджуючі акції, за багатокультуралізм. Він ототожнює себе з жертвами. Він виступає проти конкуренції та насильства, але часто виправдує інших лівих, котрі використовують насильство. Він любить використовувати штамповані фрази лівих - "расизм", "сексизм", "гомофобія", "капіталізм", "імперіалізм", "неоколоніалізм", "геноцид", "соціальні зміни", "соціальна справедливість", "соціальна відповідальність". Можливо кращою відмітною рисою для лівих служить їхня симпатія до наступних рухів: фемінізм, права гомосексуалістів, права націй, права інвалідів, права тварин, політична коректність. Кожний, хто сильно симпатизує всім цим рухам майже напевно лівий. [36]

230. Найбільш небезпечні ліві, приналежні до владного типу; їх часто характеризує зарозумілість чи догматичний підхід до ідеології. Однак, найбільш небезпечні ліві, надсоціалізованого типу, які уникають дратівної демонстрації агресивності й утримуються від реклами свого лівацтва, вони працюють тихо та непримітно для просування колективістських цінностей, "освітніх" психологічних технік для соціалізації дітей, залежності індивідууму від системи, тощо. Ці приховані ліві (як ми їх називаємо) наближаються до буржуазного типу особистості, доки справа стосується практичних дій, але відрізняються від нього в психології, ідеології та мотивації. Звичайні буржуа намагаються підкорити людей контролю системи для того, щоб захистити свій спосіб життя, чи роблять це просто з угодовства. Прихований лівий намагається підкорити людей цьому контролю, оскільки він Істинно Віруючий у колективістську ідеологію. Прихований лівий відрізняється від середнього лівого надсоціалізованого типу тим, що його тяга до бунту слабкіша, і він більш сильно соціалізований. Він відрізняється від звичайного добре соціалізованого буржуа тим, що в глибині йому чогось бракує і тому йому необхідно присвятити себе який-небудь ідеї та зануриться в колективізм. І можливо його (добре сублімована) воля до влади сильніша, ніж у середнього буржуа.

ОСТАННЄ ЗАУВАЖЕННЯ

231. Протягом цієї статті ми робили неточні заяви та твердження, які вимагають доказів та пояснень; деякі з цих тверджень можуть бути просто невірними. Відсутність достатньої інформації і потреба в стислості унеможливили для нас формулювання наших положень більш точно чи надання необхідних пояснень. І звичайно, у дискусії такого роду кожний повинен покладатися в основному на інтуїтивні судження, які можуть бути неправильними. Так що ми вважаємо, що ця стаття - лише грубе наближення до істини.

232. Все одно ми цілком певні, що загальна картина, зображена тут, в основному коректна. Ми зобразили сучасну форму лівацтва як явища, специфічного для нашого часу, як симптом руйнування потуги. Але можливо, ми неправі. Надсоціалізовані люди, які намагаються задовольнити свою потребу у владі нав'язуванням моралі іншим, існували протягом довгого часу. Але ми ДУМАЄМО, що визначальна роль, яку грають почуття неповноцінності, меншовартість, почуття безсилля, ототожнення себе з жертвами - це виняткова особливість сучасних лівих. Ототожнення себе з жертвами тих людей, які жертвами не є якоюсь мірою спостерігалося в лівацтві 19 століття та ранньому християнстві, але як ми можемо бачити, симптоми меншовартості і т.п. не були так очевидні в інших рухах, як у сучасному лівацтві. Але ми не стверджуємо, що таких рухів не існувало колись. На це важливе питання повинні дати відповідь історики.

Примітки:

[1] (Параграф 19) Ми затверджуємо, що ВСІ, або більшість хуліганів та жорстоких конкурентів страждають від почуття неповноцінності.

[2] (Параграф 25) Протягом Вікторіанського періоду багато надсоціалізованих людей страждали від серйозних психологічних проблем через придушення своїх сексуальних почуттів. Фрейд очевидно заснував свою теорію на людях такого типу. Сьогодні фокус соціалізації перемістився із сексу на агресію.

[3] (Параграф 27) Не обов'язково включаючи фахівців в інженерній справі чи "точних" науках.

[4] (Параграф 28) Існує безліч людей із середнього та вищого класів, які протистоять деяким з цих цінностей, але звичайно їхній опір більш-менш прихований. Такий опір проявляється у ЗМІ лише дуже обмежено. Головний напір пропаганди в нашому суспільстві спрямований на усталені цінності. Основна причина, за якою ці цінності стали, так би мовити, офіційними цінностями нашого суспільства в тім, що вони корисні для індустріальної системи. Насильство засуджується, оскільки воно порушує функціонування системи. Расизм засуджується оскільки етнічні конфлікти також руйнують систему, а дискримінація відкидає таланти меншостей, які можуть бути корисні для системи. Бідність потрібно "вилікувати", оскільки нижчий клас створює проблеми для системи, а контакт із нижчим класом знижує мораль інших класів. Жінок потрібно надихати мати свою кар'єру, оскільки їхні таланти корисні для системи, і що більш важливо, тому, що маючи регулярну роботу жінки стають більш інтегрованими в систему та сильніше прив'язуються до неї, ніж до своєї родини. Це допомагає послабити сімейну солідарність. (Лідери системи говорять, що зміцнюють родину, але насправді вони хочуть, щоб родина служила ефективним інструментом для соціалізації дітей відповідно до потреб системи. Ми стверджуємо в параграфах 51, 52, що система не може дозволити родині чи іншій малій соціальній групі бути сильною та самостійною).

[5] (Параграф 42) Можуть стверджувати, що більшість людей не хоче приймати рішення самостійно, і дозволяє лідерам думати за них. У цьому є своя правда. Людям подобається приймати свої рішення в малому масштабі, але вирішувати важкі фундаментальні запитання - значить зіштовхуватися з психологічними конфліктами, а більшість людей ненавидять конфлікти. Отже, вони намагаються перекласти на інших рішення цих важких питань. Більшість людей - конформісти, а не лідери, але їм подобається мати прямий особистий доступ до своїх лідерів і до деякої міри брати участь у прийнятті рішень. Принаймні в цих межах їм потрібна самостійність.

[6] (Параграф 44) Деякі з перерахованих симптомів характерні також для тварин у клітках. Поява цих симптомів через труднощів з реалізацією потуги можна пояснити так: загальноприйняте уявлення про природу людини говорить, що втрата цілей, досягнення яких вимагає зусиль, приводить до нудьги, і якщо ця нудьга продовжується довго, це веде до депресії. Неможливість досягнення мети приведе до пригніченості та меншовартості. Пригніченість веде до гніву, гнів - до агресії, яка часто виражається в насильстві над домашніми. Доведено, що тривалий пригноблений стан звичайний приводить до депресії, і ця депресія викликає почуття провини, порушення сну й апетиту, погані думки про себе самого. Ті, хто схильний до депресії шукають протиотруту в задоволеннях; звідси нездоровий гедонізм та надлишковий секс із збоченнями. Нудьга також приводить до активного пошуку насолод, оскільки люди, втрачаючи інші цілі часто знаходять ціль у насолоді. Див. прикладену діаграму. Звичайно, все сказане - це спрощення. Реальність більш складна, і звичайно, порушення в реалізації потуги не є ЄДИНОЮ причиною описаних симптомів. До речі, коли ми згадуємо депресію, це не обов'язково означає депресію, настільки серйозну, що її потрібно лікувати у психіатра. Часто присутні тільки м'які форми депресії. І коли ми говоримо про цілі, ми не обов'язково маємо на увазі довгострокові продумані цілі. Для багатьох, навіть для більшості людей складаючих історію людства найближчі цілі власної їжі (забезпечення їжею себе та своєї родини з дня у день) є цілком достатніми.

[7] (Параграф 52) Часткове виключення може бути зроблене для малих пасивних замкнутих груп, таких як Аміші, вплив яких на навколишнє суспільство малий. Крім них у сьогоднішній Америці існують деякі дійсно малі співтовариства. Наприклад молодіжні банди та секти. Кожний бачить у них небезпеку, й це правильно,

оскільки члени цих груп вірні насамперед один одному, а вже потім системі, а отже система не може контролювати їх. Чи, візьмемо циганів. Їм звичайно вдається уникнути обвинувачень у злодійстві та шахрайстві, бо їхня вірність така, що вони завжди можуть примусити інших циганів давати свідчення, які "доведуть" їхню невинність. Очевидно, що система буде відчувати серйозні труднощі, якщо багато людей будуть належати до таких груп. На початку 20 століття деякі китайські мислителі, заклопотані модернізацією своєї країни усвідомлювали необхідність руйнування малих соціальних груп, таких як родина: "(Згідно Сунь Ятсену) Китайському народу потрібна нова хвиля патріотизму, яка б привела до переносу лояльності з родини на державу... (чи Згідно Хуану) варто уникати традиційних прихильностей, особливо до родини, якщо ми хочемо розвинути у Китаї націоналізм." (Chester C. Tan, Chinese Political Thought in the Twentieth Century," page 125, page 297.)

[8] (Параграф 56) Так, ми знаємо, що в 19 столітті в Америці були свої проблеми, і дуже серйозні, але заради стислості ми спрощуємо розгляд.

[9] (Параграф 61) Ми залишаємо осторонь нижчий клас, і говоримо про основний прошарок.

[10] (Параграф 62) Деякі соціологи, викладачі, фахівці з "психічного здоров'я" та їм подібні намагаються засунути соціальні потреби в групу 1, намагаючись прослідкувати, що кожний був удоволений громадським життям.

[11] (Параграфи 63, 82) Чи є потяг до нескінченного матеріального достатку штучним утвором рекламної та маркетингової індустрії? Очевидно, що вродженої тяги людини до матеріальних благ не існує. Існувало багато культур, у яких люди задовольнялися невеликим матеріальним статком зверх того, який необхідний для задоволення фізичних потреб (австралійські аборигени, традиційна мексиканська сільська культура, деякі африканські культури). З іншого боку, існували багато доіндустріальних культур, у яких матеріальне накопичування відігравало важливу роль. Так що ми не можемо стверджувати, що сьогоднішня споживча культура є винятково створінням рекламної та маркетингової індустрії. Але очевидно, що ця індустрія є важливим компонентом у створенні такої культури. Великі корпорації, які витрачають мільйони на рекламу, не викидали б такої кількості грошей, якби це не приносило солідного прибутку, який повертається за рахунок збільшення продажів. Один із членів FC пару років тому зустрічався з менеджером з продаж, який був настільки щирий, що сказав: "Наша робота полягає в тому, щоб змусити людей купувати речі, яких вони не хочуть, і які їм не потрібні". Він розповів про те, як недосвідчений новачок представляє клієнту інформацію про продукт, і нічого не продає, у той час, як досвідчений професіонал може зробити безліч продажів з тими ж самими людьми. Це демонструє, як людьми маніпулюють, примушуючи їх купувати речі, яких вони не хочуть.

[12] (Параграф 64) Проблема відчуття марності очевидно стала більш серйозною в останні 15 років чи біля того, оскільки люди зараз почувають себе в меншій безпеці, як фізичній, так і психологічній, ніж колись, і потреба в безпеці дає їм мету. Але відчуття марності замінилося пригніченістю через труднощі з досягненням цієї безпеки. Ми підкреслюємо проблему марності через те, що ліберали та ліві хотіли б вирішити наші соціальні проблеми державною гарантією безпеки для кожного; але якщо це буде зроблено, то ми повернемося до проблеми марності. Реальна проблема не в тому, забезпечує чи ні суспільство безпеку людям; вони залежать від системи в питаннях безпеки, а не вирішують їх самі. До речі, почасти з цієї причини деякі люди відстоюють своє право носити зброю; володіння пістолетом повертає деякі аспекти безпеки в їхні власні руки.

[13] (Параграф 66) Зусилля консерваторів знизити обсяг урядового регулювання мають мало користі для середньої людини. З одного боку, тільки частина цих регуляторів може бути усунута, оскільки більшість їх необхідна. З іншого боку, здебільшого дерегуляція діє на бізнес, а не на середнього індивідуума, так що головний результат її в передачі влади від уряду в руки приватних корпорацій. Для середньої людини це означає те, що вплив уряду на її життя змінюється впливом великих корпорацій, яким наприклад може бути дозволено скидати у воду більше хімікатів та забезпечити їй рак. Консерватори лише тримають середню

людину за простака, використовуючи її обурення проти Великого Уряду, щоб просунути Великий Бізнес.

[14] (Параграф 73) Коли хтось схвалює використання пропаганди для якої-небудь мети, він звичайно називає її "просвітою" чи користається схожим евфемізмом. Але пропаганда є пропаганда, незалежно від мети, для якої її використовують.

[15] (Параграф 83) Ми не виражаємо своєї згоди чи незгоди з вторгненням у Панаму. Ми використовуємо цей факт лише для ілюстрації.

[16] (Параграф 95) Коли американські колонії були під британським правлінням, існували більш слабкі та малоефективні гарантії свободи, ніж після введення американської конституції, однак особистої свободи в доіндустріальній Америці було достатньо, як до війни за незалежність, так і після, доти, доки країну не завоювала Промислова Революція. Ми цитуємо з книги "Violence in America: Historical and Comparative perspectives," edited by Hugh Davis Graham and Ted Robert Gurr, Chapter 12 by Roger Lane, pages 476-478: " Прогресуюче підвищення стандартів власності та разом з цим зростаюча довіра до офіційних юридичних структур (в Америці 19 століття) були загальними для всього суспільства... Зміни в соціальній поведінці були настільки тривалими та настільки широко розповсюдженими, що наводять на думку про їхній зв'язок з найбільш фундаментальним сучасним соціальним процесом - індустріальною урбанізацією.... Населення Масачусетсу в 1835 р. складало 660.940, з них 81% були сільськими жителями, в основному доіндустріального укладу, народженими тут же. Ці громадяни володіли значною особистою свободою. Артільники, селяни чи ремісники, вони звичайно самі визначали свій розпорядок дня, а сама природа їхньої праці робила їх залежними один від одного... Індивідуальні проблеми, гріхи, чи навіть злочини звичайно не викликали широкого суспільного інтересу... Але подвійний рух - у місто та на завод, який набрав силу в 1835 мав зростаючий вплив на особисту поведінку протягом всього 19 століття, та частини 20-й. Заводу потрібна була регулярність поведінки, життя, підлегле ритму годин і календаря, вимогам майстра та менеджера. У місті потреби тісно живучих сусідів стримували багато дій, які колись не викликали заперечень. Як білі, так і блакитні комірці у великих організаціях були взаємозалежні; оскільки діяльність одних людей пов'язана з діяльністю інших, ніхто не міг більше працювати за власним бажанням... Результати нового способу організації життя та роботи стали ясними в 1900 р., року близько 76% з 2.805.346 жителів Масачусетсу стали городянами. Багато чого з насильницької чи безладної поведінки, що толерувалося у випадковому незалежному суспільстві не було більше прийнятно в більш формалізованій, кооперативній атмосфері пізнього періоду... Коротше кажучи, перехід у місто зробив більш слухняне, більш соціалізоване, більш "цивілізоване" покоління, ніж попереднє.

[17] (Параграф 117) Апологети системи люблять згадувати випадки, коли на результат виборів вплинули один чи два голоси, але такі випадки рідкі.

[18] (Параграф 119) "Сьогодні в технологічно розвинутих країнах люди ведуть дуже подібне життя, незважаючи на географічні, релігійні та політичні розходження. Щоденне життя банківського клерка-християнина в Чикаго, клерка-буддиста в Токіо та клерка-комуніста в Москві набагато більше схоже між собою, ніж було схоже їхнє життя сто років тому. Така подібність - результат загальної технології." L. Sprague de Camp, "The Ancient Engineers," Ballentine edition, page 17. Життя цих банківських клерків НЕ ІДЕНТИЧНЕ. Ідеологія має ДЕЯКИЙ ефект. Але всі технологічні суспільства, щоб вижити, повинні еволюціонувати ПРИБЛИЗНО за тим самим сценарієм.

[19] (Параграф 123) Просто подумайте про безвідповідального генного інженера, який може створити загони терористів.

[20] (Параграф 124) Ще один приклад небажаних наслідків прогресу медицини. Припустимо, що відкрито надійні ліки для лікування раку. Навіть якщо вони будуть занадто дорогими, щоб бути доступним кому-небудь крім еліти, вони значною мірою знизять їхній (еліти) стимул до припинення викиду канцерогенів у навколишнє середовище.

[21] (Параграф 128) Оскільки більшість людей вважає парадоксом зауваження про те, що велика кількість гарних справ у сумі можуть привести до поганого результату, ми проілюструємо це на прикладі аналогії. Припустимо, пан А грає в шахи з паном Б. Пан У, гросмейстер дивиться через плече на А. Пан А звичайно ж хоче виграти, так що коли пан У підкаже йому добрий хід, він зробить пану А добро. Але припустимо, що пан У розповість пану А як зробити ВСІ ходи. У кожному окремому випадку він робить пану А добро, показуючи йому найкращий хід, але показавши йому ВСІ його ходи, він зіпсує гру, оскільки пан А не буде грати, коли хтось інший зробить за нього всі ходи. Ситуація із сучасною людиною аналогічна випадку з паном А. Система робить його особисте життя легше безліччю способів, але роблячи це вона віднімає в нього контроль над його власною долею.

[22] (Параграф 137) Тут ми розглядаємо лише конфлікт цінностей усередині основного потоку. Заради спрощення ми залишаємо осторонь цінності "покидьків", так само як ї ідеї про те, що дика природа більш важлива, чим економічний добробут людини.

[23] (Параграф 137) Власний інтерес не обов'язково є МАТЕРІАЛЬНИМ. Він може включати задоволення якої-небудь психологічної потреби, наприклад просування чи релігію.

[24] (Параграф 139) Уточнення: в інтересах системи дозволити деякий рівень свободи у визначених областях. Наприклад, економічна свобода (з певними обмеженнями та застереженнями) довела свою ефективність у забезпеченні економічного зростання. Але в інтересах системи тільки обмежена, планована воля. Індивідуума завжди потрібно тримати на шворці, навіть якщо шворка іноді буває довгою (див. параграфи 94, 97).

[25] (Параграф 143) Ми не збираємося стверджувати, що ефективність, чи потенційне виживання суспільства завжди обернено пропорційно тиску чи дискомфорту, який створюється цим суспільством на людей. Це, звичайно, не закон. Є досить основ думати, що багато примітивних суспільств здійснювали менший тиск на людей, ніж європейське, але європейське суспільство довело свою велику ефективність, та завжди перемагало в конфліктах із примітивними через технологічні досягнення.

[26] (Параграф 147) Якщо ви думаєте, що більш ефективне виконання законів обов'язково благо, тому, що знижує злочинність, тоді згадаєте, що злочин за визначенням системи не обов'язково збігається з тим, що ВИ розумієте під злочином. Сьогодні паління маріхуани чи володіння незареєстрованним пістолетом є злочином у деяких місцях США. Завтра володіння БУДЬ-ЯКИМ пістолетом, зареєстрованим чи ні, може стати злочином. Те ж саме може статися з деякими методами виховання дітей, такими як прочуханка. У деяких країнах висловлення дисидентських політичних поглядів є злочином, і немає впевненості, що це не може статися в США, оскільки жодна конституція чи політична система не вічна. Коли суспільству потрібна велика, могутня система примусу, значить у цьому суспільстві щось дуже не в порядку; воно піддає людей серйозному тиску, якщо багато хто з них відмовляється відповідати правилам чи роблять це тільки з-під дрючка. Багато суспільств у минулому підтримувалися невеликими, формальними системами примусу.

[27] (Параграф 151) Звичайно, суспільства в минулому мали засоби для впливу на поведінку, але вони були примітивними та низькоефективними, у порівнянні з технологіями, які розробляються в наш час.

[28] (Параграф 152) Однак, деякі психологи привселюдно висловлюють думки про презирство до людської волі. Математик Клод Шенон написав у журналі "Омні" (серпень 1987): "Я уявляю час, коли ми будемо для роботів тим самим, чим зараз для нас є собаки, і я підтримую машини."

[29] (Параграф 154) Це не наукова фантастика! Коли параграф 154 був написаний, ми прочитали статтю в Scientific American, де розповідалося, що вчені активно розробляють методики для ідентифікації можливих майбутніх злочинців і для обробки їх комбінацією біологічних та психологічних засобів. Деякі вчені

виступають за примусове застосування цієї обробки, яка може бути доступна в найближчому майбутньому (Див. "Seeking the Criminal Element," by W. Wayt Gibbs, Scientific American, March 1995.) Може бути ви думаєте, що все в порядку, тому, що ця обробка буде застосовуватися до тих, хто може стати злочинцем. Але звичайно, процес не зупиниться на цьому. Потім така обробка буде застосовуватися до тих, хто може стати п'яним водієм (вони також загрожують людському життю), потім можливо до тих, хто шльопає своїх дітей, потім до прихильників захисту навколишнього середовища, які діють проти шкідливих виробництв, а потім до будь-кого, чия поведінка незручна для системи.

[30] (Параграф 184) Ще одна перевага природи як протиідеології для технології в тому, що у багатьох людей природа викликає свого роду побожні почуття, які можливо зв'язані з релігією, так що природу очевидно можна ідеалізувати на релігійній основі. Відомо, що в багатьох суспільствах релігія служила підтримкою та виправданням для встановленого порядку, але вірно і те, що часто релігія була основою для повстання. Так що може бути корисним ввести релігійний елемент у повстання проти технології, ще і тому, що сьогодні у західному суспільстві немає сильних релігійних основ. Релігії зараз або використовуються як дешева і ясна підтримка для вузького обмеженого егоїзму (деякі консерватори використовують її для цього), чи цинічно експлуатуються для заробляння легких грошей (багатьма євангелістами) чи деградують у грубі ірраціональні форми (фундаментальні протестантські секти, "культи"), чи впадають у застій (католицизм, основний напрямок протестантизму). Самою недавньою сильною широко розповсюдженою динамічною релігійною формою на Заході була ліва ідеологія, але сьогодні вона фрагментована і не має ясної об'єднуючий надихаючої мети. Існуюча релігійна порожнеча у нашому суспільстві може бути очевидно заповнена релігією, заснованою на природі на противагу технології. Але було б помилкою намагатися сфабрикувати штучну релігію для цієї мети. Така винайдена релігія очевидно приречена на невдачу. Візьміть для приклада релігію "Гея". Чи ДІЙСНО її послідовники вірять у неї чи вони тільки грають ролі? Якщо вони тільки актори, то їхня релігія незабаром провалиться. Імовірно, не потрібно намагатися вводити релігію, засновану на конфлікті природи та технології, доти доки ви НАСПРАВДІ не повірите в цю релігію самі та не побачите що вона викликає глибокий сильний дійсний відгук у інших людей.

[31] (Параграф 189) Припустимо, що такий фінальний поштовх відбудеться. Очевидно, індустріальна система можна було б усунути якось поступово (див. параграфи 4, 167 і примітка 4).

[32] (Параграф 193) Ймовірно навіть (у малому ступені), що ця революція може полягати лише в масивних змінах відношення до технології, яке призведе до відносно плавного та безболісного розпаду індустріальної системи. Але якщо це станеться, ми будемо дуже щасливими. Набагато більш імовірно, що перехід до нетехнологічного суспільства буде вкрай важким та повним конфліктів і небезпек.

[33] (Параграф 195) Економічна і технологічна структура суспільства набагато більш важлива, ніж його політична структура у визначенні способу життя середньої людини (див. параграфи 95, 119 і примітки 16, 18).

[34] (Параграф 215) Це твердження стосується нашого специфічного виду анархізму. "Анархізмом" називають широку розмаїтість суспільних позицій, і може бути ті, хто вважають себе анархістами не погодяться з нашим твердженням у параграфі 215. Слід зазначити, до речі, що існують ненасильницькі анархістські рухи, члени яких очевидно не розглядають FC як анархістів, і звичайно не згодні з насильницькими методами FC.

[35] (Параграф 219) Багато ліві мотивуються також ворожістю, але ймовірно ця ворожість виникає почасти через пригніченість, викликану потребою у владі.

[36] (Параграф 229) Важливо розуміти, що ми маємо на увазі тих, хто симпатизують цим РУХАМ оскільки вони існують сьогодні в нашому суспільстві. Ті, хто вірять що жінки, гомосексуалісти й ін., повинні мати рівні права не обов'язково ліві. Рухи феміністок, борців за права гомосексуалістів і т.д., які існують зараз у нашому суспільстві, мають специфічне ідеологічне забарвлення, яке характеризує лівий

рух, і якщо хто-небудь вірить, наприклад, що жінки повинні мати рівні права не обов'язково слідують за тими, хто симпатизують феміністським рухам, які існують сьогодні.

--- КІНЕЦЬ ---

Переклад з англійської: п. Самсобі (http://www.samsobi.f2s.com/syr/tk/)

Оригінальний текст взято з е-бібліотеки Exlibris:
www.exlibris.org.ua

У *.txt форматував Віталій Стопчанський

Файл взято з е-бібліотеки "Чтиво":
www.chtyvo.org.ua